

ایچینده کیلر

مقاله لرین دوزن قیلاووزو / کاظم عباسی

۲

فولکلور مبحثلری (۲) / فولکلور نه دئیل؟ / علیرضا صرافى

۴

فولکلوردا سؤیله ییچی پروبلمی / غالب ساییلوف

۱۱

فولکلور توپلاییلگی نین ماهیتی و اهمیتی / مهستی اسماعیل

۱۶

مئشینده عایله و قۇھوملارین عنوانلاری / م. حسین گونئیلی

۲۸

سبدچیلیک / کاظم عباسی

۳۲

قپ قچوچولار / صمد چایلی

۳۸

نمینین اورونج کندیندن بیر نئچه اینانج / سمایه جوانشیر

۴۱

اورمو آغیزیندا اوخشامالاردان پارچالار / محمدرضا اسماعیل زاده

۴۲

گئرمی و اطرافدا بیشیریلن چؤرک تورلری / علی محمد خلی

۴۴

پری بولاغیندان روایت / صمد چایلی

۵۸

کورد کندینده گلین آپارما مراسیمی / معصومه شقاقی

۶۰

قمرخانیم / رویاراک

۶۲

آذربایجان ائل بیلیمی

درنگی نین آیلیق ایچ بولتنی

تیر (قورا بیشیرن) آیی ۱۳۹۳
۶۷-جی سایى

باش یازار:
احد فرهمندی

رداکسیا هیئتی:
علیرضا صرافى
کاظم عباسی
محمد علیپور مقدم

قرافیسث:
اویاق

مقالەلەرىن دوزن قىلاووزو

كاظم عباسى

اىل بىلىمى درنگى فولكلورىك ماترياللارنىن توپلانمىسى، آرشيواندىلمەسى، يايىنلانمىسى، اراشدىرىلمىسى ... اماجى اساسىندا قورلموش بىر درنكىدەر. اىل بىلىمى چىشىدىلى يوللارلا همىن اماجا چاتماق اوغروندا آددىم آتماقدادىر. آتيلان بو آددىملارنىن ان اۋنمىلىسى آيدان آيا حاضىرلانىن ايچ بولتن اولوبدور. درنگىن آيلىق ايچ بولتنى اوچون گۆزلىنلن مقالهلردە (اۋنجه يايىنلانمىش، اولموشسادا خبر وئرمك شرطى ايله) آشاغىداكى قونولارنىن گۆز اۋنوندە توتولمالارى ايستەنىلەر:

الف) ساحەدن توپلانمىش مقالهلەر

بو كىمى مقالهلردە توپلايان شىخسىن آد و سۈى آدىندان سونرا ماترياللارنىن كىملىگىنى تشكىل ائدن بىلگىلەر وئرىلمەلىدەر. بو بىلگىلەر بونلاردىر: قايناق شىخسىن آدى، سۈى آدى، دوغوم تارىخى، دوغوم يىرى (استان، شىرستان، شىر، كند [ائلات اولورسا قىشلاق و تايفاسى نىن آدى]، ساوادى)؛ توپلاما

تارىخى و يىرى

ب) تدقىقى مقالهلەر

بو كىمى مقالهلردە اۋنجهدن يايىنلانمىش كىتابلار و مقالهلردن بول- بول فايدالانىلدىغىنا گۆره، اونلارى گۆسترمك اۋنمىلىلىك داشىير. متن ايچىندە بو قايناكلارلا توخونماغىن چىشىدىلى يوللارى اولسا دا، اۋنرىمىز دىرناق آراسىندا بو بىلگىلەر وئرىلمەلىدەر: (سۈى آد، يايىن اىلى: صفحە). اۋرنىك:

(هيت، ۱۳۶۶: ۹۵)

متنده توخونولان قاینقلار مقاله‌نین سونوندا، یازچی‌لارین سوی آدلارینین الفبا سیراسی ایله، اطرافلی بیلگی‌لر ایله بیرلیکده گتیریلمه‌لیدیر. بورادا گتیریله‌جک قونولار بئله‌دیر:

کتاب اولورسا: سوی آد، آد (یاین ایل)، کتاین آدی، چئویرنین آدی [چئویرمه اولورسا]، یاین یئری، یاین ائوینین آدی، چاپ سیراسی.

اؤرنک: ظفرخواه، علی (۱۳۸۳)، آذربایجان فولکلوروندان؛ ائل بیلگی ثروتمیز، تبریز، انتشارات یاران، بیرنجی چاپ اول.

مقاله اولورسا: سوی آد، آد (یاین ایل)، مقاله‌نین آدی، چئویرنین آدی [چئویرمه اولورسا]، نشریه‌نین آدی، نشریه‌نین سای، هانسی صفحه‌لره عاید اولدوغو. [مقاله اینترنئتن آلنمیشسا نشریه‌نین تانیتمی یئرینه سایت-ین آدرسی و باش ووردوغوموز ایل/آی وئرلمه‌لیدیر.]

اؤرنک (گونه‌لیک / درگی دن): ساروخانی، باقر و کروب، زهرا (۱۳۸۸)، فرایند جهانی شدن و تأثیر آن بر نقش رسانه‌ها در حوزه فرهنگی ایران: مطالعه موردی تلویزیون، فصلنامه علوم اجتماعی، زمستان ۱۳۸۸، شماره ۴۷، از ص ۳۷ تا ص ۷۳.

اؤرنک (اینترنت دن): آغاز، محمد حسین (۱۳۹۱)، ملاحظاتی پیرامون سبک زندگی ایرانی اسلامی، وبلاگ محل مراجعه: «noormags.mihanblog.com»، نوشته شده در تاریخ: ۱۳۹۱/۲/۲۵، تاریخ مراجعه: ۹۳/۴/۲۳.

فولكلور مبحثلىرى (۲)

فولكلور نەدۇيىل؟

عليرضا صرافى

فولكلور مبحثلىرىنىڭ بىرىنچى بۆلۈمۈندە فولكلورون نە اولدوغوندىن سۆز
آچمىشدىق. آنجاق ھەر بىر وارلىغىن داھا دوغرو تانىملاماسى اوچون اونون نە
اولدوغونو دانىشدىغىمىز حالدا نە اولمادىغىنى دا دوشونمىك لازىمدير.
مثلاً آشاغىداكى تعريفلرە دقت ائىدىن:

فولكلور كند حياتى كوتتورودور

فولكلور خالقين شفاهى ادبياتى دير

فولكلور آتا- بابالاردان سىنەدن سىنە يە گليب يىزە چاتان كوتتورودور...

فولكلور عموم خالق كوتتورودور.

فولكلور بىر خالقين معنوى وارلىغى دير.

بونلارین ھامىسىندا معین قدر حقیقت وارسا دا قاپساملى و جامع تعريف
اولمايىب، معین درجەدە ناقص و غيردقيق دير. آشاغىدا ھمىن تعريفلر حاقىندا
قيساجا دانىشلاچاق:

بىرىنچى تعريفده «**فولكلور كند حياتى كوتتورو**» كىمى تانىملايمىشدير.
دوغرودور كندلريمىزدە تكتولوژىنىن تاثير دايرهسى شەرلرە نسبت داھا
سىنىرلى و خالق كوتتورو داھا گوجلۇ قالمايىشدير. شەرلردە مديا، يئنى تعليم
- تربيه سىستىمى، عمومى غەرب طرفدن گلن تكتولوژى و علملر، خالقين
گلەنكسل كوتتورونو زورلايىب، اونو گونۇ- گوندىن ايتىرىپ باتىرماغا سارى
يۇنلدىر.

بونولا بئله بيلمه لی بیک کی اولا خالق کولتورونون ضعیفله مه پروسه سی گنج اولسا دا کندلریمیزده ده باشلامیشدیر.

ثانیاً شهرلرده اولان بیر چوخ گله نکسل خالق کولتورو نمونه لری اساسا کندلریمیزده بئله گؤرمک ممکن دئییلدیر. بیلیندیگی کیمی بیر چوخ دینی مراسیملر اساسا شهرلریمیزده یارانیب یاشاماقدادیر و یا مختلف پشه لره عاید فولکلورو آنجاق همین پشه لرین یارانیدیگی شهرلرده گؤرمک اولار. دئمک هاردا خالق وارسا اورادا خالق کولتورو ده وار، هارادا تکنولوژی و مدرن یاشام طرزی اوستونلوک قازانمیشسا، هارادا خالق وارلیغینی و کولتورونو دانان و اونا صاحب چیخمایان حاکیملرین حؤکمو یثری بیرسه، اورادا فولکلورین اؤلوشگه ییب، محو اولماسینی گؤره بیلریک، سون زامانلاردا اوردا - بوردا خالق کولتورونون ضعیفله مه سی ایسه چاغداش عصرین بیر عاریضه سی کیمی آلقیلانا بیلر.

ایکینجی تعریفده **فولکلور خالقین شفاهی ادبیاتی** کیمی تانیملانمیشدیر. اصلینده شفاهی ادبیات آنجاق فولکلورون (ان چوخ تانینمیش و دیله باغلی) بیر بؤلومودور، فولکلورو شفاهی خالق ادبیاتی ایله عینی آنلامدا بیلیمک، اونون ایچینده یثر آلان بیر چوخ بؤلوملری او جمله دن معنوی فولکلورا عاید خالق موسیقیسی، مراسیملری، اینانجلاری و مادی فولکلورو تامامیه گؤز آردی ائتمک آنلامینا گلیر.

اوچونجو تعریفده **آتا- بابالاردان و سینه دن سینه یه گلیب یزه چاتماق** فولکلورون عمومی آنلامی کیمی قیده آلینب.

قید ائتمک لازیمدیر کی، فولکلورون بیر چوخ حیصه سی آتا- بابالاردان نسیلدن - نسیله و سینه دن - سینه یه یزه گلیب چاتمیشدیر. آنجاق اولاییلر کی بوگونکو نسیل اؤزو اوچون معین فولکلوریک ماتریاللار یارادیب یاشاتسین و اساساً آتا- بابالاریندان دا آلامیش اولسون.

مثلاً فوتبال لایلیگی خالق ادبیاتی (شعرلر، شعارلار)، جمعی داورانیش طرزلری، آتا-بابالاریمیزدان بیزه گلهمیش و یثنی نسلین یارادیب، یاشاتدیگی بیر فولکلوردور، حتی اولاییلر کی بو یثنی فولکلورو اولادلار آتالارینا، اؤیرتسینلر. آنجاق خالقین مالی اولدوغو اعتباریله اونو **فوتبال فولکلورو** اولاراق، تانیملایا بیلریک.

بوندان علاوه اولاییلر کی اساساً بیر نسلین یارادیب - یاشاتدیگی فولکلور حتی گله جک نسله بئله گلیب چاتماسین، نجه کی سگیز ایل لیک ایران - عراق ساواشلاریندا یارانان **ساواش فولکلورو** باشلیگی آلتیندا تانیلایا بیله جگمیز فولکلور، بو ساواشلارین بیتدیگی اوچون اوایلری یاشایانلارین خاطیره سیندن باشقا بیر یئرده داها یاشامیر.

باشقا استثنالار دا آز دئییلر مثلاً **دهه قورقورد** داستانلاری سینهدن سینیه دئییل، اییرمینجی عصرین اوللرینده **کتاب** واسیطه سیله بیزیم نسله گلیب چاتمیشدیر.

اولاییلر کی، بوگون بیزیم چوخوموز فولکلورون فرقلی یؤنلرینی آغیزدان آغیزا دئییل، باشقا و داها مدرن ایلتیشیم واسیطه لرله اؤیرنک. مثلاً درگیلر، کتابلار، مدیا و اینترنت واسیطه سیله اؤیرنیم، بیر چوخلارینا دا بو واسیطه ایله چاتدیراق. اونونچون فولکلور اکثر^۱ آتا - بابالاردان و اکثر^۱ سینهدن سینیه گلیب، بیزه چاتسا دا آنجاق بونون عمومی بیر قانون اولمادیگی اوچون فولکلورون تانیملایان اساس شرطلر کیمی گؤستمک دوغرو بیر تثبیت ساییلماز، او حکم^۱ آتا - بابالاردان بیزه گلیب چاتمیر و حکم^۱ سینهدن - سینیه ده یاییلمیر، فولکلور کتابلاردا دا قورونوب قرینه لردن سونرا دا بیزه چاتا بیلیر. بوگون کتابدان علاوه مدیا، اینترنت و مطبوعاتین دا فولکلورون نشرینده اساس رولو وار.

بو تعریفین باشقا بیر چاتیشما مازلیگی دا وار. او دا سینیه یئرلشمه یین مادی

فولکلورون تماماً گۆز آردی ائتمه سیدیر. گئیم لر، قاب - قاجاق، دۆشه مه لر و بو کیمی گۆره نکله ر آتا - بابالاریمیزین سینه لرینده دئیل، اولارین آینه لرینده، اللرینده و ائولرینده، ایش یئرلرینده اولارمیش! مادی فولکلوروموز اوبادان، اوبایا، تارلادان تارلایا، ایش یئریندن ایش یئرینه، ائودن ائوه گلیب بیزه چاتار. دۆردونجو تعریف فولکلور و عموم خالق کولتورو اولاراق تانیملاییر.

بورادا عموم خالق دئدیگده هانسی معنا قصد ائدیله ییر؟ عموم خالق کیمدیر؟ عجباً او فرقلی دیللرده دانیشان بیر ملت می؟ یوخسا بیر ملتین ایچینده عینی دیلی دانیشان خالقدیر؟ یا دا هر هانسی بۆلگه ده یاشایان، یا دا هر هانسی ائل و طایفا ترکیبینه اولان بیر جماعتدیر؟

اجازه وئرین بو حاقدا بیر آز گئیش دانیشاق:

• بیلندیکیمی عصیرلر بویونجا خالق کوتله سینده چوخ مرکب قورولوشلار اورتایا چیخمیشدیر، مثلاً: توپلومدا ایشچی، ارباب، صنایع صاحیبلری، اورتا صنیف و... فرقلی صنیفلار و یا گونو گوندن سایى چوخالان فرقلی پشه صاحیبلری و... وار.

• خالقین تاریخی کئچمیشینی عکس ائتدیرن بعضی فرقلی حیات طرزلی وار؛ مثلاً شهر حیات طرزینین یانیندا بیر ده کۆچری حیات و کند حیاتی وار. • خالق ایچینده یاشایان فرقلی اینانج سیستملى وار (مثلاً شیعه لیک و اونون مختلف بۆلوملى جعفری لیک، علوی لیک، صوفی لیک و...).

• خالق ایچینده اساساً هئچ زامان دییشیلمه یین فرقلی لیکلر ده وار مثلاً: قادین - کیشی فرقی، اوشاق - بۆیوک فرقی و... .

• خالق ایچینده یوز مینلرجه، اون مینلرجه هر هانسی بیر کنده، یا ائل طایفایا باغلی کیچیک قورولوشلار وار.

بوتون بو فرقلی لیکلری و کیچیک - بۆیوک قورولوشلاری نظرده آلاراق، فرقلی پشه صاحیبلرینین، فرقلی سوسیال قروپلارین، فرقلی اینانج سیستملى رینین،

ياشى و جىنسيتىندىن آسىلى اولاراق فرقلى و اؤزونه مخصوص اؤزل فولكلورلارنىدان بحث ائتمك اولار، عىنى حالدا فرقلى بۇلگه لرده، فرقلى ائل - طايفالارنى ايچىنده عىنى فولكلور ماتريالى نىن فرقلى وارىانتلارى واردىر. بو اساسدا بىز اوشاق فولكلورو، قادين فولكلورو، علولىك فولكلورو، بازار فولكلورو، ائلاتا مخصوص فولكلور، هر هانسى بۇلگه يه عاييد فولكلور، هر هانسى بىر پشه يه عاييد فولكلوردان دا بحث ائده بىلىرىك. بونلار سا خالقين بىر بۇلومودور و هئچ ده عموم خالق سايىلماز.

بونو بىر نئجه مىثال لاها دا آچىقلاماقدا فايدا وار:

قادينلارنى آراسىنداكى فولكلوردان اولايلىسىن كى كىشىلرني هئچ خبرى بئله اولماسىن. نئجه كى مَعْن يئرلرده ايلين مَعْن فصىلىنده آنجاق قادينلارنى واسيطه سىله كئچىرىلن هر هانسى بىر پىر يا امامزاداكى مراسىم، يا خود دا شنلىك و ايلنجه اوچون كئچىرىلن (ربيع الاول آيى نىن دوققوزو) مراسىمىنه يالنىز و يالنىز قادينلار قاتىلا بىلر.

علولىلرني آراسىندا يايغىن اولان مراسىملردن اولايىلر كى جعفرىلرني يا سنىلرني هئچ خبرى اولماسىن، نئجه كى جمع ائولرىنده كئچىرىلن مراسىمه غير - علولىلره يول وئرىلمز.

كۆچرى طرزده ياشايان بىر ائلين فولكلوروندىن دا آتا - بابادان بۇيوك شهرلرده ياشايان بىر عايله نىن خبرى اولمايىلر.

سواد سويّه سىنه گۆره دئمك اولار كى، عىنى اجتماعى قروپ و دسته نىن عضولرى عىنى سويّه ده اؤزلرىنه منسوب اولان فولكلورو منىمسه مزلر.

مَعْن بىر فولكلور نمونه سى اولايىلر كى، مَعْن جغرافىا مَعْن بىر ائل و طايفايى، منسوب اولسون. اولايىلر كى، اها كىچىك بىر دايره ده مثلاً بىر كىچىك كنده، يا دا هر هانسى بىر عاييله ايچىنده يايغىن اولسون و خالقين اكثريتى نىن اوندان هئچ خبرى اولماسىن. نئجه كى، بعضى كندلرده اولان اؤزل مراسىملر

آنجاڭ او كند يا خوددا بير نئچه باشقا ياخين كنده اجرا اولونار.
 بونا گۆره فولكلورو صيرفاً عموم خالقين كولتورو كيمي قلمه آلامامز دوغرو
 تثبيت ساييلمير.

بشينيچي تعريف، **فولكلورو بير خالقين معنوي وارليغي** كيمي تانيملير. بو
 تعريف ده مادى فولكلورو اؤز ايچينه آلماديغي اوچون غير-دقيق بير تعريف
 ساييلير.

يوخاريدا كى ناقص و قاپسامسيز تعريفلرين چاتيشما مازليقلاريني گؤسترديكدن
 سونرا بير داها بيرينجي مبحثده وئرلين فولكلورون تعريفينه نظر سالماقدا فايدا
 وار سانيرام:

فولكلور زامان - زامان گله تكلر اوزرينده يارانيب، يايينلانان، خالق
 كولتورودور. بورادا:

عموم خالق دئيل، صيرف **خالق** دئديگيميزده، اصلينده بو تعريفده خالق هر
 هانسي بير سوسيال قروپ و يا بؤلگه خالقي دا اولاييله جگينه يول آچميشيق.
زامان - زامان دئديگيميزده، فولكلورون تاريخ بويونجا يارانيب، جيلالانيب،
 بو گونه كيمي گليب چيخان، بعضاً ائله دوننده قاليب ايته بيلن، بعضاً ده معين
 بير قيسمي خالق حافظه سيندن سيلينرك، زامان بويونجا باشقالاشا بيلن و چوخ
 چشيتلى واريانتلارينين اولدوغونو وورغولاميشيق.

گله تكلر اوزرينده يارانماسيني دئديگيميزده ايسه باشقا كولتورلردن،
 تكنولوژي و گليشميش اؤلكه لردن آلدغيميز كولتورو، تعريفين خاريجينده
 ساخلاييريقي، هم ده فولكلور ماترياللاريندا خالقين اؤز **دستخطيني** گورمه ميز
 اساس شرطلردندير. نئجه كي اليميزه چاتان بير نئچه شعر يا نئچه ناغيل
 نمونه لري ايچينده بونلارين هانسي نين مكتوب، هانسي نين شفاهي ادبياتدان
 قايناقلانديغيني اونلارين خالق دستخطينه ياخين يا اوزاق اولدوغوندان
 سئزمك اولار.

سونوج اولاراق دئمه لی یم کی، فولکلور «هم کند حیاتی کولتورو، هم شفاهی ادبیات، هم آتا - بابالاردان سینه دن سینه یه گلیب بیزه چاتان عموم خالق کولتورو، هم ده خالقین معنوی وارلیغیدیر» سا دا و بو تعریفلر فولکلورو آز - چوخ تانیملاسالار دا بئله، آنجاق فولکلورون تام و دقیق معناسینی گؤستره بیلمه میش و بعضاً ده چاش - باشلیغا یول آچارلار.

بیچینچیلر

فولکلوردا سؤیله ییجی پروبلمی

غالیب ساییل اوو (فیلولوگیا اوزره فلسفه دو کتورو)

نوت: آشاغیداکی اوخویاجاغینیز یازینی حؤرمتلی «دوکتور غالیب ساییل اوو» جنابلاری ائل بیلیمینده درج اولسون دئی، یازیب گؤندرمیشلر، همین یازینی محمد بی علیپور مقدم، عرب الیفباسینا چئویرمیشلر.

ئل بیلیمی رداکسیا هئیتی

فولکلورشناسلیق علم کیمی یارانیدیغی واختدان اساس پردمت / predmet (بخش) پروبلمین اؤزو اولموشدور. بوتون علملر کیمی فولکلورشناسلیغین دا پروبلملری چوخ اولموشدور. ذاتا پروبلم یوخدور سا علمی پولمیکا (مباحثه) دا یوخدور، اودور کی، فولکلورشناسلیغین معاصیر پروبلماتیکاسیندان (حل اولونما میش مسئله سیندن) بیر ده سؤیله ییجی پروبلمیدیر.

فولکلوردا سؤیله ییجی اساس یقوردور. سؤیله ییجی یه مناسیت کلاسیک فولکلورشناسلاردان تا گونوموزه قدر اولان بوتون آراشدیریجیلارین پروبلم موضوعسو اولموشدور. آذربایجان فولکلورونون ایلک توپلایلیجیلاری حسن بی زردابی، ماحمود بی ماحمود بی اوو، باقری، علی قمرلی، اوزئییر حاجی بی اوو و ب. فولکلور متلرینین توپلانماسیندا بیرینجی سینه دفتر آنالاری، بابالاری تاپماغین، اونلارین یثرینی، مکانینی معین لشدیریب گؤروش اوچون ایدن آلماغی اساس شرطلردن بیر کیمی دیرلندیریرلر. سؤیله ییجینی تاپیب معین ائتدیگدن سونرا همین شخصه یاناشمانین اؤزو توپلایلیجیدان خصوصی استعداد طلب ائدیر. بیرینجی، توپلایلیجی خالق حکمتینه، خالق دیپلوماسی سینه واقف اولمالیدیر. ایکینجی، توپلایلیجی اونسیت جیل، خوش قیلیق اولمالیدیر.

ۋ.قلينتسەر (V. Qlintser) آوروپا سۆيلىمىچىسىنى قۇرۇ، رىسمى داۋرانىشلارلا دانىشدىرماغىن مەمكىن سۆزلۈگۈنۈ قىد ائدىر (۱). اونون قىد ائتىدىگىنە گۆرە حتى «بىر نىچە فرانكىندان كىچىب سۆيلىمىچى اوچون مەين ايچمەلىلر آلمالىسان» (۱).

عالمىم فېكرىنە داۋام ائدىرك توپلايىچى نىن سۆيلىمىچى مەنەسبىتىنى چۆزۈرك دىل ۋ لەھجە، داھا دوغروسو، دىالكت مەسئەلەلرىن دە اۋنەملى اولماسىنى قىد ائدىر. «توپلايىچى مەتلق سۆيلىمىچى نىن لىكسىكونوندا (دانىشىغىن) اولان لەھجە ۋ دىالكت سۆزلەرنى قىد ائتمەلى، آناشلىمايان سۆزلەرنى شەرخىنى وئرمەلىدىر» (۱). اونون فېكرىنە، بەزى دىالكتىك بو يىردە بىر جور، باشقا يىردە ايسە باشقا جور آنام وئىر.

بوزامان ھەين ايفادەلەر ۋۇلقارىملەر (باياغى سۆزلەر) ۋ يا تەقىر آمىز ايفادەلەر چۆرىلە بىلر، بو ايسە يول وئىلمىزدىر.

گۆركەملى آذربايجان ضىالىسى ى.ۋ.چەن زىمىنلى «ناغىللارنى نىچە توپلامالى» آدلى مەقالەسىندە سۆيلىمىچى ۋ اونون دىلى ھاقىندا مەراقلى مەقاملار توخونۇر. بو مەۋزۇدا اونون اوغۇرلو باخىشلارنى مى فولكلور شەنەسلىق ەلمى اوچون اھمىت كەسب ائدىر. ادىب يازىر: «اكتەر ناغىل ۋ بوتون خەلق ادبىياتىنا بىلد اولانلار قەدىنلەردىر. خەلقىن ايشىنە يارايان ۋ ھەمىشە اونونلا تەماسدا اولان قەدىنلەر: موشاتالار، آغى چىلەر، يىنگەلەر. اوركوتەمدەن، تەشۋىشە سەلمەدان بونلار ياناشماق لازىم دىر... اونلارنى لەھجەسىنە، شىۋەسىنە گۆلمەمەلى، دئەكلەرنى بىر جە - بىر جە يازىيا آلمالىدىر» (۲).

روس فولكلور شەناسى اى.پ.ساخاروۋ (İ.P.Saxarov) ايسە سۆيلىمىچى نىن نەاينكى شىۋەسىن، حتى اونون سىبىليانت / Sibilyant (فېشلىتلى صامىتەر) ايفادەلەرنى بىلە نەزدەن قاچىرماماغى تەۋسىيە ائدىر. «اگر سۆيلىمىچى ناغىلەن مەين يىرىندە فېكرىنى ژارقونلارلا، حتى ژستلەرلە ايفادە ائدرسە ھىچ بىر جەھە

اونا مانع اولماين، اولاييلسين كي، او، بيلديكلريني معين ال- قول حركتلري، پانتاميمله داها ياخشى چاتديراجاقدير. بوندان هئچ اندیشه لنمه يين، سيزه لازيم اولان متتدير. نه يين باهاسينا اولورسا اولسون، مطلق اوندا اولان «خزينه ني اوغورلامايسان» (۳).

مسئله يه مناسبت تانيميش فولكلورشناس همت عزيزاده نين ده فيكريني مشغول ائتميشدير. عاليمين نقطه- نظري داها ماراقليدير. اونا گوره ناغيللار سؤيله لرين، سؤيله ديكلري اورنكلرين ديلينه و مضمونونا گوره تصنيف (طبقه بندي) اولونمايدير. «يوخسول و اورتابالار بير ديلده، بي، خانيم مجلسلرينده ايسه باشقا ديلده دانيشيلان ناغيللار وار. همچنين باشقا يتردن گلمه ناغيللار دا واردير. اولاييلسين كي، سن گلمه سؤزلري بيلميرسن، او زامان سؤيله ييجيه دوباره مراجعت ائتمه لي، بيلمه ديگين عياره لر ديققلاشديريپ سونرا نشر ائتمه ليسن» (۴).

دونيا عاليملرينين يک ديل فيكرينجه، ائتوسون (قومون) اثرکن دوشونجه دؤورونون شرطي دوزومونده بيرينجي گيل صنعتي، ايکينجي سس صنعتي، اوچونجو سؤز صنعتيدير. بو ايلکين صنعتلرين ميدانا گلمه سي ايله انسانين اونا مناسييتي يارانميشدير. آکادميک آزاد نبي يثفين فيکرينجه، شفاهي سؤز صنعتي بير سيرا فردی سپسيفيک / Spesifik (خاص) خصوصيتلره ماليکدير. صنعتين باشقا ساحه لریندن - گيل صنعتي، رنگ و موسيقي صنعتيندن فرقلي اولاراق او، حياتي بديعي شکیلده عکس ائتديرير. شفاهي ادبياتين ايفاده ماتريالي سؤزدور. «سؤز معين مقامدا حيس و دويغولارين جوشغون ليریکاسيني يارادير، شيرين و عنعنه وي تحکيه ني (داستاني) فورمالاشديرير، معين مقامدا دا حرکت داخلينده، دراماتيک وضعيتلرده ايشلنير» (۵). عاليمين اوفوقی و شاقولی آناليزلريندن معلوم اولورکي، ليریک و اپيک اوسلوب سينکرتيزمي / Sinkretizmi (حقيقتي) زمينينده دراماتيک اوسلوبلار تورنير.

خالق ياراديجيلىغى نىن بوتون نمونەلريندە و اوسلوبلاريندا، نوع و ژانرلاريندا شفاهى ليك اساس خصوصيت دير. يعنى خالق ياراديجيلىغى دئيىلن فولكلور حادثەسى شفاهى شكيلدە يارانميشدير. بو اوزون پروسسدە (گنديشده) طبعى كى، سؤيلهيجيلر اؤنملى فيقورلار اولموشلار. شفاهى ليك: بئىندن- بئىنە، حافظەدن- حافظەيە اؤتورولرك ياشايان بو محتشم آيىدە سؤيلهيجى- توپلاييجى قاپساميندا اهميتلى موقعە ماليكدير. «شفاهى ادبيات يادداشلاردا ياشاميش و سونراكى نسيللرە شفاهى شكيلدە چاتميشدير. او، عىنى زاماندا چوخ واريانتليدير. يادداشلاردا ياشاماق عنعنەسى اصليندە واريانتلى ليغين تۆرمەسینە سبب اولموشدور. هر كس يادداشيندا ساخلاديغى فولكلور واحدينى سؤيلهيركن اونو اؤزونە مخصوص فردى دائيشيغندا، معين علاوه و اسكيلتمەلر، ايمپروويزلرلە / Improviz (بداهەلرلە) سؤيلهير. بو ايسە خالق ادبياتى نىن چوخ واريانتلىق خصوصيتىنى شرطلنديرير (۵).

خالق ادبياتى نىن انكيشافى اونو بيلنلرين «صانديغيندان» چىخارماق و خالقا چاتديرماق واسيطەسىلە ممکن اولموشدور. بيليجيلر، اؤز نۆبەسیندە خصوصى استعدادلى آدماملار اولموشلار. آن. آفاناسييف (A.N.Afanasyev) خالق بيليجيلرينى آشاغىداكى كيمي تصنيف ائدير: (۱) سؤيلهيجى ناطيqliك صنعتينە بيهلنن آدماملار اولور؛ (۲) انرژيلى، دانيشماقدان يورولمايان، ايلنجەنى سئون؛ (۳) ساكت حيات طرزىنى سئومەين، سكونتە دؤزومسوز اولورلار. عالم توپلاييجى نىن بو تىپ سؤيلهيجىنى آرايىب تاپماغى خصوصاً شرطلنديرير: «ائله سؤيلهيجى اولاييلر كى، او، حيوانلار حاقيندا فولكلور واحدينى سؤيلهيركن نە اينكى ديالكت و شيوہدن، حتى ناغيلين، افسانە نىن معين يئریندە متندە اولان حيوانين حرکت و سسلرينى تقليد ائتسين. بو سؤيلهيجى نىن ماهير آكتيور استعداديندان خبر وئرير. بو مسئلەلر خصوصيلە اؤيرنيلمە ليدير» (۶).

ادبیات:

۱. و.ای.قریتسر (V.İ.Qrintser). اپیچسکا یا ترادیسیا. موسکوا، ناووکا، ۱۹۹۷، س. ۳۲.
۲. ی.وی.چمن زمینلی (Y.V.Çəmənzəminli). سئچیلیمیش اثرلری. بیر، ج. باکی، ۱۹۷۴.
۳. ای.پ.ساخاروف (İ.P.Saxarov). میر و زرکالمیفا. م. ۱۹۷۹.
۴. همت.علیزاده. آذربایجان ائل ادبیاتی. ایکی حیصه. باکی، ۱۹۳۶.
۵. نبی یئف. آذربایجان خالق ادبیاتی. بیر، ج. باکی، ۲۰۰۹.
۶. آن.آفاناسیئف (A.N.Afanasyev).

فولكلور توپلايىچىلىغى نىن ماھىتى و اھمىتى

مھىتى اسماعىل (فيلولوژى علملىرى اوزره فلسفه دوكتورو)

نوت: آشاغىداكى اوخوياجاغىنىز يازىنى حۇرمەتلى «دوكتور مھىتى اسماعىل» خانىم
ائىل بىلىمىندە درج اولسون دئە، يازىب گۇندرمىشلىر، ھىمىن يازىنى محمد بى عليپور مەقدم، عرب
الفباسىنا چئورمىشلىر.

ائىل بىلىمى رەداكسىا ھىتى

ملى دىرلریمیزین قورونماسى آرتیق زامانىن طلبىنە چئوریلیمیشدیر. بۇيوك
دونيامیزین كىچىلمەسى، مدنیتلرین چارپىشماسى، قارشى دورماسى ایستىر
ایستەمز قورويوجولوق حیسینی داھا دا آرتیرمیشدی. معلوم اولدوغو كیمی
آپاریجی گوجلرین امپریالارین مقصدی اؤز اوستونلوكلرینی ایفاده ائتمگە
یۇنلندیریلیر. ایکی عصر امپریانین تاثیر و باسقیلارینا معروض قالان آذربایجان
توركلری اؤز عادت، عنعنەلرینە قورويوجولوق حیسى ایله یاناشمیشدیر.
تورک عایله یاپی سیستمی نین قورونوب ساخلانماسی گۆزلە گۆرونمەین
آما محافظە کار بیر ملى سیستمی فورمالاشدیرمیشدیر. سووتلر سیستمی نین
داغیلماسی گؤستردی کی، روس امپریاسی بۇلگەدە جغرافی دیشیکلیک و
آمانسیر سیاسی رژیملاردا بیلیمیشدیر.

تورپاقلاریمیزین بۇيوك بیر قىسمى نین اشغالچیلیق و تالانچیلیق سیاستی ایله
پای اندیلیمەسى ملتین ملی معنوی وارلیغینا تجاوز کاراکتری داشییردی.

محض بو سیاسی گندیش سونرادان آذربایجان تورکلرینین اتنوقرافیک (قوم نگاری)، فولکلوریک یاشام طرزینه جدی ضربه لر وورموشدور. معنوی ضربه آلمیش خالقیمیز اونا مخصوص دیرلری اؤنجه توپلومون اؤزی اولان کیچیک عایله ده سونرا بؤیوک عایله سی ساییلان طایفا آدلان دیردیغیمیز قوه مولوق اتفاقیندا قوروماغا باشلادی. تصادفی دئیل کی، امپریانین سووتلر اتفاقی آدلی رژیمنده آرتیق خالقین آد و فامیلی سیاستی یئنی کاراکترلی سوئ اسملرینین یارانماسینا گتیریب چیخارمیشدیر.

طایفا آدلارینین داها دوغروسو یئددی آرخا دؤنی اونتدورولماسی پروسی (گندیشی) چوخ سرعتله و موفقیتله حیاتا کئچیریلیمیشدیر. طبیعی کی مقصدیم یاشانمیش تاریخی سادالاماق دئیل. بورادا دقت مرکزینده ساخلامالی اولدوغوموز بیر نوانس / Nüans (ظریف نقطه) واردیر. آذربایجان اؤز مستقیل لیگینی قازانمیش و بوتون ساحه لرده یئنی اوفوقلر آچیلیمیشدیر. خصوصیه اجتماعی ساحه لرده نه اینکی متخصصلرین هر بیر وطنداشیمیزین اوزرینه دوشن یئنی وظیفه لر واردیر. اؤز ملی کیملیگینی قوروماق و اونا صاحب چیخماق هر کسین بورجودور.

بو گون فولکلور شوناسلیق علمی نین قارشیسیندا دوران اساس وظیفه لردن بیر یاریمچیق قالمیش، بوشلوق اولان ژانرلارین توپلانماسینی سیستماتیک شکیلده آپارماقدیر. توپلانمیش نمونه لرین کاتالوقلاشدیریلماسی (فهرست بندی)، کدلاشدیریلاراق بیلگی سایار واسیطه سیله الکترون سیستمه چؤریلمه سیدیر.

فیکریمیزجه، اساس وظیفه لردن بیر ده توپلومون دیشیم پروسیینی مشاهده ائدرک حادثه لره علمی یاناشما ایله پراکتیک (عملی) یئنیلیکلر وئرمکدیر. فولکلور ساحه سینده علمی آراشدیرمالارین استقامتی جمعیه پراکتیکی انتقرا سیاسی (بیرلشمه سی) ان واجیب عامیللردندیر.

معلوم اولدوغو کیمی علمی تکنیکی یئنیلیکلر، انفورماسیا (بیلگی) بوللوقو، سرعتلی یاشام شکلی انسانلاری اؤز دیرلریندن اوزاقلاشدیریر. بئله لیکله ده ایتیریلیمیش دیرلرین یئرینده معنوی بوشلوقلار حکم سورور. البته کئچمیش اولدوغو کیمی گونوموزه کؤچوروله بیلمز. آما دیرلرین معنا آچیمی ایله آنلایب باشا دوشمک اوزون زامانا داشیماق ممکندور. عمومیتله عادت - عنعنeden، کئچمیشیندن اوزاق دوشمک نه دئمکدیر؟ بلکه بو قانون او یغونلوغون نتیجه سیدیر. و بو فرمول اولاراق دوشونولمه لی قبول اولونمالیدیر. اگر هر هانسی بیر مسئله ده پروبلیم (مشکل) جهت وارسا اونون سوالی ایله قارشیلانماق قاجینیلمازدير. توپلوم زامان چارخیندا انکشاف پروسسی ایله ایرلیله ییر. زامان و انکشاف دایانماز. آما توپلومون ملی دیرلری بو زامان چرخینده، محک داشیندا اویودولمه دن (دارتیلما دان)، انکشاف پروسسی نین مرحله لری ایله اؤز یئنی گؤرونومونده یاشادیلایلر. بو گون اوزرینده دورماق ایسته دیگیمیز مسئله محض بونونلا باغلیدیر.

باشقا خاقلارین ملی منسوییتینی تبلیغ ائده جک واسطه لر گله جک نسیللریمیزین گوزونو بویامامالی ملی منلیک شعوروموز اروزیا یا / Eroziyaya (فرسایشه) اوغرامالیدیر. انفورماسیا اؤیرنمک، بیلیمک، تانیماق اوچون واسطه دیر. گله جک نسیل لر، گونوموز گنجلیگینه یئنی متد و واسطه لرله تاثیر امکانلاری اوزرینده دایانمالی ییق. اگر بیز بو میسسیانی (ماموریتی) یئرینه یئتمه سک قارشیمیزدا سونو قارائلیق بیر تونل یارانار. زامان سوره سینده انکشافین گنڈیشتینا حاکیم اولماق وارکن آتلی دئیل پیدادا دورومونا دوشریک. معلوم اولدوغو کیمی ایکی عصرلیک اسارت خصوصیه ۷۰ ایل لیک سووت رژیم دین آنلایشینی بیزلره فرقلی بیچیمده آشیلا میس هله اوزون ایل لر تاثیر آزالمایا جاق ضرر لر وئرمیشدیر. دین بیزیم توپلوما موهومی، گئرچک اولمایان نسنه، رادیکال، عوام کوتله اداره چیلیگینده

واسطه کیمی آشیلانماغا چالیشیمیش. نه اینکی اسلامی دین آنلاییشی، عمومیلکده اینام، اینانج شکلی توپلوما خور گؤستریلمگه باشلانمیشدی. بئله لیکله، دینندن، دیلندن، ملی کیملیگیندن اوزاق یاد بیر انسان سیولتی^۳ (کؤلگه سی) یاراتماغا جهد ائدیلیمیشدیر.

بو گون اوزریمیزه دوشن وظیفه لردن بیرى محض بو دیرلرین عمومی تقدیمینده علمی نتیجه لرله توپلومدا جانلیلیغینی قازانماسیدیر. ایرمینجی یوزایللیک تاریخ صحنه سینده چوخ فرقلی شکیلده تجلی ائتدی. جغرافی سرحدلرین اشغالی، سیاسی رژیم و ایدئولوژی دوشونجه نین خالقازورلا قبولو پسیخولوژی گرگینلیک یاراتمیشدیر. طبیعی کی زامانلا بو قورویو جولوق پسیکولوژیسی نین آرتماسینا معنوی یو کلنمگه گتیریب چیخارمیشدیر.

تاسف کی بو گون «ضررلی منتالیت / mentalitet (فیکیر)» فوبیاسی / Fobyasi (قورخوسو) تهلهکه سی ایله قارشى قارشیاایق. عصرین باشلانغیچینداکی سیاسی دوشونجه تجاوزو سونرادان داها قدارلاشاراق خالقین ضیالی محیطی نین محوینه یؤنلندیریلدی. اؤز دده - بابا تورپاقلاریندان اوزون زامانلا سورگون ائدیلن (قازاخستان وس. یئرلر)، یوخسوللاشدیریلان (کؤلخوز قوروجولوغو آدی آلتیندا)، تورپاقلاری پشکئش چکیلن (دربند، بورچالی، زنگه زور) معنوی تحقیری یاشاماغا محکوم ائدیلن توپلومون یثنی دوشونجه سی - قورویو جولوق پرینسیپی نین (قانون) فورمالاشماسی ایله یاناشی محو ائدیلن کولتورونو ده یادداشیندا گیزله مگه چالیشیردی.

اوردوباددان توپلادیغیمیز فولکلور نمونه لرینین، آدلارین، دیالکت سؤزلرین، عادت و عنعنه لرین هر بیرینده آذربایجان تورکلرینین معنوی دونیاسی عکس اولونموشدور. تماتیک / Tematik (موضوع) زنگین لیگین توپونیمیک (جغرافی آدلارین یاییلماسی) زنگینلیکلرله شرطلنمیه سی ده سجه وی جهتدیر [۱۳۳، ۱]. نمونه لر سؤیله ییجیلرین دیلی و ایفاده اوسلوبو ساخلانیلماقلا وئریلمه سینه

خصوصی دقت ائدیلمه لیدیر. ۲۰۱۰-جو ایله نشر ائتدیردیگیمیز اوردو باددان توپلانان نمونه لرده بو خصوصیتین قورونماسینا چالیشمیشیق.

«نصیر وازدان آشاغی چوخور بیر یئر وار. اوردا کندین داشداریننان قالیخ وار. بیر قوب- قوجا آروات اولور. بی هر گون سحر تزدن ائشیدیر کی، داغ اوغولدویور کی، گلیرم. یانی اؤزو دیلله نیر دا گلیرم- گلیرم. بی آروات دا دئر [دئیر] کی، اشی جهنمه گلیرسن، گؤرا گلیرسن. گلیرسن گل. سن ائله هر گون اوغولدویورسان، دئرسن کی، گلیرم. داغی دا آجیخان دیرماخ، اینجیتمه اولماز. ایندی کوسور نه اولورسا داغ کندین باشینا اوچور. کند تورپاغین آلتیندا وئرانا قالیر» [۲، ۱۵].

چؤل تدقیقاتلاریندا دقت ائتدیگیمیز مقاملاردان بیرى ده کوتلوی اینفورماسیا واسطه لرینین- تلویزیون کاناللارینین، رادیونون خالقین دیلین، یاشایش طرزینه تاثیریدیر. انفورماسیا بوللوغو واسطه سیله ادبی دیلین خالق دانیشیق دیلین، اوسلوبونا تاثیرى نتیجه سینده دیالکت و شیوه لرین معین درجه ده دیشدیگینی گؤرمک ممکندور. کتابلاردا وئرلن نمونه لرده سؤیله ییجیلرین سوسیال کیملیگی ده اؤز عکسینی تاپمیشدیر. آپاردیگیمیز مشاهده و آختاریشلاردان آیدین اولموشدور کی، آرکایک نمونه یادداش اؤتوروجو (فرستنده)- سؤیله ییجی طرفیندن اؤز فیکیرلری علاوه ائدیلمکله تقدیم اولونور. بورادا طبیعی مقاملار، مضمون ایتمه سه ده دیلین شیوه و دیالکت خصوصیتلرینین ایتمه سی مشاهده اولونور. ایستر دیلده، ایستر سه ده فولکلوردا زامانین معاصیرلیگی طبیعی حال کیمی قبول اولونمالیدیر. دیل، فولکلور، اتنوقرافیا اتیک کیملیگی بوتونلوکده ایفاده ائدن ساحه لر دیر. علمی- تکنیکی انکشاف خالقین رفاه حالی نین یوکسلمه سینه خدمت ائتمکله یاناشی اونون حیاتینا بیر چوخ یئنیلیکلر ده گتیریر. یئنیلیکلر ایسه اؤز نوبه سینده عادت- عنعنه لره بو و یا دیگر درجه ده تاثیر ائدیر.

ناخچیواندا چوخ یاخین کئچمیشده بئله بیر عنعنه واردی. گلین آپاراندا بی یین

يا آتاسى، يا دا بۇيوك قارداشى اۋز بىل قايىشىنى چىخارىب گىلىن بىلنە باغلايار سونرا آتا ائويندن چىخاراردىلار. حال - حاضىردا بو عنعنە بوتون آذربايجاندا نازىك، بىز كلى قىرمىزى لىتلە عوض اولونموشدور. بو قىرمىزى لىت انسانلاردا داھا چوخ آكسسوار (زىنت) و گۈزل گۈروننو تاثيرى باغىشلاير. معلوم اولدوغو كىمى نەلرىمىزىن گىلىنلىك پالتارلارى و اوز اۋرتوگو دە اساساً قىرمىزى رنگدە اولموشدور.

بو عنعنە بوگون دە داوام اندير. لاکن اولكى عنعنە دە اوجاغين، ائوين كىشىسىنە مخصوص بىل قايىشىنىن، كىرىنىن (قىدىم زامانلارداكى بىل قورشاغىنى عوض ائتمىشدير) گىلىن بىلنە باغلانماسىنىن بىر چوخ معناسى واردير. خالق آراسىندا بويىيە، مخصوصلوق، گىلنە ار اوجاغىنىن غيرتىنى، شرفىنى داشىماق مسؤلىتى و س. كىمى معنالار ايفادە اندير. بورادا سؤيله يىجىلردن آلنىمىش معلوماتلارى داھا دا آرتىرماق اولار. لاکىن بو مثاللارى وئرمکدە مقصدىمىز مىلى عادت و عنعنەلرىمىزىن درىن معنا يوكونە مالک اولدوغونو گۈسترمکدير.

۲۰۰۵-۲۰۱۰ - جو ايللردە نشر ائتدیردیگىمىز کتابلاردا شفاهى ادبیات نمونه لری - افسانە، روايت، ناغیل، باياتى و س. كىمى نمونه لرله ياناشى بۆلگه يە مخصوص يئر آدلارى، يىمكلر، شىرنىاتلار، عادتلر، اويونلار، خالق طبابت ايله معالجه اوصوللارى، بعضى گىنىم نمونه لرى، آدلارا عاييد معنالاندىرمالار، شعرلر باشلىغى آلتىندا ياشلى انسانلارىمىزىن سۆز بوغچاسىندان نمونه لر وئرىلمىشدير. بو ايسە اۋز نوبەسىندە خالقين اتنومدىنى (قومى فرهنگى) ياشايش طرزى، بديعى دونيا گۈروشونون فورمالاشدىغى مكانىن معنوى محيطىنى گۈز اۋنونده جانلاندىرير.

۲۰۰۶ - جى ايلده ناخچىواندا تارىخى آبيدەلرىن پاسپورتلاشدىرىلماسى اوچون يارادىلمىش ايشچى قروپونون تركىبيندە اشتراك ائتدیگىمىز فولكلور

توپلامالاریندا خیلی سایدایینی قدیم یاشایش یئرلری قیده آلینمیشدیر. محض بو یئرلر حاقیندا توپلادیغیمیز افسانه متنلری اسکی تورک داستانلارینداکی میفولوژی سوژتلرله اوست- اوسته دوشور. گولوم- گولوم داغی ایله باغلی سؤیلنن افسانهلر داغلاری مقدس سایان اجدادلاریمیزین بدیعی ایفاده امکاملارینی اورتایا چیخاریر. اوغلان- قیز، گلین قایاسی، تهنه لیجه لر/ Tehnəlicələr، پیغمبرین آلقیشی، بوپو، ننی قره، خانیم کوسن، و س. نمونه لر خالقیمیزین ملی دیرلرینین، اتیک (اخلاق) داورانش نورمالارینین، ناموس و حسیتی نین محافظه کارلیقلا قورودوغونو گؤستیریر. ناخچیوانین بوتون داغلیق کندلرینده داشا دؤنموش گلین و قیزلارلا باغلی عینی موضوعلو افسانه لر واردیر. اونلار آراسینداکی فرق ایسه داش آبیده لرین مکانجا مختلف یئرلرده اولماسیدیر. ان ماراقلیسی اودور کی، حقیقتا ده داشلارین طبیعی قورولوشو افسانه لرده کی سؤزو کئچن موضوع ایله اوست- اوسته دوشور. اوردوباددا معجزه سایلان مکانلاردان بیر ده هر زامان باشی قارلی، اوجا، خالق آراسیندا نوحون گمیسی نین قورویا اوتوردوغو مکان اولاراق بیلینن سیرلی- سحیرلی گمی قیادیر. بورادا یالینز اییول و آوقوست (مرداد، شهریور) آیلا ریندا هاوا ملایمیشیر. گمی قایا، قایا اوستو رسملری اصل صنعتکارلیق نمونه سیدیر. بو مکان انسانلارین اسکی اینانجلارینا اویغون اولاراق مختلف آیینلرین کئچیریلدیگی یئرلردن بیریدیر. قایالار اوزرینده عکس اولونان زنگین کومپوزیسیالی (ترکیبلی) تصویرلرده بو فیکری تصدیق ائدیر.

«او و خکی، دویانی سو باسیر. نوح پئیقومبر بوتون جاننیلاردان هره سی ننن ایکی- ایکی قویوب گمیسینه. سو قالخدیخجا گمی ده قالخیب. گمی گئندنه دایانیب داغا. نوح دئییب:

- بلکه ده داغدی.

کئچیب گئدیپ اجنؤووره (Əcnövrə) طرف. او داغین دا آدین قویوب

اجنؤوور. اجنؤوور اوردوبادین داغیدی. کمکی، بلکه، اجنؤوور آددارین داغلارا نوح قویوپدو» [۲، ۲۱].

اجنؤوور داغی - اوردوباد رایونو، آناپاد کندی یاخینلیغیندا یئرلشیر. کؤوشن آدی کیمی ده ایشلنیر. اجنؤوور یئر آدی - فیلولوژی علملری نامزدی ف. رضائیفین آراشدیرمالارینا گؤره اجنؤوور قدیم تورک طایفا آدی اولان آسلارلا باغلی اتنوتوپونیمدیر. دیلچی عالیم، آس - نا - اور شکلینده «آسلارلا مخصوص اورو - شهر» کیمی ایضاحینی وئرمکله اونون اثرادان اول اوچ مین ایل لیکدن تاریخ صحنه سینده اولان قدیم آس تورک بویلا ریندان گلدیگینی سؤیله میش، بو رایوندا کی اؤنوس «اون آس»، آزا «کیچیک آسلار» کیمی یئر آدلارینین اجنؤوور آدی ایله برابر اتنوویکونیم / Etnooykonim (اتنوویملردن تۆرنن یاشاییش یئر آدلار) اولدوغونو یازمیشدیر [۳، ۲۰۸-۲۱۸]. عمومیتله، طایفا آدی ایله باغلی یئر آدلاری بؤلگه ده گنیش یایلمیشدیر.

توپلادیغیمیز نمونه لر ایچری سینده پیرلر اسکی دینلر و اونلارین اسلامدا تظاهر شکلینی گؤرمک اولار. عمومیتله، بوتون خالقلارین معاصر دینلرینده کئچمیش دینی منتلرین ایزلری قورونوب ساخلانمیشدیر. بورادا اینام یئرینین، پیرین یارانما سببی فولکور متنینده قارشیا چیخیر. پزمری کند ساکینی آلاله یار اووا پردر ابراهیم قیزینین سؤیله دیگی پیرداودان پیری افسانه ژانرینا عاید اولسا دا، پیرلرله باغلی توپلانمیش منتلرین سیراسیندا وئریلمیشدیر. افسانه یه گؤره تمیز قلبی قیزین قارغیش ائتمه سی ایله پیرداودان کندی باتیر، پیر ایسه کندین آدی ایله آدلاندیریلیر. متنین دیلی ساده، استروکتورو / Strukturu (ساختاری) ایسه مرکب دیر. هوژاد (Hüezad) پیری ایسه چوخ قدیم، خالق اینانجیندا اؤزونه مخصوص یئر اولان یوخو گؤرمگه دایانیر. ایلکین ایناملاردا معین یئر توتان یوخو اسکی تورک داستانلاریندا دا میفولوژی مضمون کسب ائدیر. توپلامالار زامانی مشاهدده ائتدیگیمیز دقت چکن مقاملار دا قیده آلینیر.

اوردوبادین اؤزونه مخصوص آب-هاواسی و محیطینده، انسانی اؤزونه چکن، سئحیرلەین، کئچمیشه آپاران سانکی سیرلی بیر قوّه واردیر. انسانلارین ایران آذربایجانى شیوه‌سی ایله شیرین دانشیغی، قوناق پرورلیگی، سلیقه-سهمانی گؤز یاراشیغی، کؤنول گؤزلیگیدير. اوردوباد شهرینین کوچهلری، ائولری، تاریخی آبیده‌لری انساندا خوش اوقات یارادیر. چاتما تاغلی گیریش قاپیلاری، ائولرین قدیم قورولوشو-تاخچالار (دیلوو)، یوک ئیئرلری و کئچمیشین ایزلرینی داشیماقدادیر. شبهه‌سیز کی، کئچمیشینه حرمت حیسى ایله ساکنلر ائولرده کی بابادان قالما یادگارلاری قورو یوب ساخلا ییرلار. عمومی شکیلده قیرخ پیلله آدلان دیری لان کهریزلر یوکسک تاریخی مدنیتدن خبر وئیر. سؤیله ییجیلرین وئردیگی معلوماتا گؤره گلین گتیرنده، ائوین بؤیوک لری محله کهریزینی نظرده توتاراق، سولاریمیز سنیدیر دئییرلر. کهریزین مجازی معنادا گلینه هدیه وئریلمه‌سینه پارالل اولاراق آنادولو تورکلرینده تزه گلینین طایفای مخصوص سو ئیئرلرینده گزدير مک عادتى واردیر.

سایر کنددن توپلادیغیمیز ماتریاللار ایچریسینده کی «قیزباشی» ایسه توی عادتلریندیر. لاکین مراسیمین آدی و سؤزلری فرقلی اولماقلا فولکلور و موزون واریانتلیغینی زنگینلشدیریر.

«قیزین تویونا بیر-ایکی گون قالمیش دوشوللر کتده قیزلری چاغیریلار، دییللر گلین قیزباشینا. قیز-گلین گئجه گللیپ ییغیللار، دؤوره ووروپ اوتوروللار. خینا یوغوروللار، قیزلار ال چالیب اوخویوللار:

اوینا بنؤوشه لی گلین،

الری گوشه لی گلین.

ارین سنه باشماغ آلیپ،

آیاغینا گئییه سن گلین.

اوينى بىۋوشەلى گىلىن،

اللىرى گوشەلى گىلىن،

ارين سىنە يايلىغ آلىپ،

باشىنا سالاسان گىلىن.

اوينى بىۋوشەلى گىلىن،

اللىرى گوشەلى گىلىن،

ارين سىنە پالتار آلىپ،

آينىنە گىئەسىن گىلىن.

اوينى بىۋوشەلى گىلىن،

اللىرى گوشەلى گىلىن،

ارين اوستە آرواد آلدى،

اۋزونو دۇيەسىن گىلىن».

قىزباشى مراسىمى اصلىندە ائللە خىنا گىئەسىنە دىيىرلر. لاکىن اوردوباد رايونونون صابىر كىندىندىن توپلادىغىمىز ماتريالا گۆرە مراسىمە وئرىلن آدو اونون سۆزلىرى فرقلىدىر. مراسىم آنادولو توركلرىنىن خىنا گىئەسى مراسىمىنە داھا چوخ ياخىندىر. چونكى خىنا گىئەسى قىزلارنى نغمە اوخوماسىنا محض بورادا راست گىلىنر. خىنا گىئەسىندە سۇيلىن ناخچىوانا خاص دىيىشمەلى ھاخىشتالار بو نغمەدن فرقلىدىر [۲، ۴۳].

اىلىس كىندىندە ائولرىنە قوناق اولدوغوموز ساكىنلر اۋزونە مخصوص عايىلە عنعنەلرىندىن دە صحبت ائىدىرديلر. بو كىندە كهرىزلر بىرباشا خىطلرلە بىرلشمىش شكىلدەدىر. بىر كهرىزىن سويو اوستو آچىق سو نوو ايلە ديگر خىطە آخىر. آما ھىچ كىم عمومى سودان كۆبود شكىلدە استفادە ائتمىر. سويو

چیرکلندیرمک ان پیس حرکت ساییلیر. کهریزلر انسانلارین سؤیودوجویا اولان طلباتلارینی دا اؤده ییر. اوردوباد ساکینلری سوفره سلیقه سینی شیرین لهجه لری ایله ییزه چاتدیردیقجا اولارین بو ایشه ده استتیک (گؤزل) ذوقله یاناشدیغینی گؤرمه مک ممکن دئییل. بورادا قیش حاضیرلیغی دا چئشیدلی اولور. آلانا، میانپور، سوجوق، گولقند، مؤووز، دوشاب، گولاب، مختلف بیتکیلردن آلینان جوهرلر معالجه واسطه سی کیمی ده استفاده اولونور. عمومیتله، طبیعت بو یثردن هئچ بیر نعمتینی اسیرگمه ییب. قوز آغاجلارینین بول اولدوغو اوردوباددا بیر سیرا یئمکلر ده قوزلا بیشیریلیر. لیمون، زوغال، انجیر، خار توت، بؤیورتکن و س. کیمی میوه لر محض ملایم اقلیم شرایطینه مالک اوردوباددا یئتیشیر.

بایرام خونچاسینا دوزولن نعمتلره گؤره یئددی لؤین آدلانان ایلین آخیر چرشنه سی بورادا خصوصی طنطنه ایله کئچیریلیر. لاکین بورادا آذربایجان تورکلرینین سوفره سی اؤزونه مخصوص زنگینلیکله یئددی دن ده آرتیق نعمتله - میوه قورولاری، چرزلر، پاخلاوا، شکر بورا، بایرام کؤکه لری و سایره ایله بزیر. یئددی رقمی بورادا سمبولیک معنا ایفاده ائدیر.

آذربایجان شفاهی خالق ادبیاتی اؤز اینجی صافلیغی ایله اوزون عصرلرین سیناغیندان چیخمیش، خالقین ملی بیرلیگینه استیمول (هوس) وئرن اساس سبب اولموشدور. خالقین شفاهی یارادیجیلیغی اونون ملی دوشونجه سینی، معنوی عالمینی، اتنومدنی یاشایشینی عکس ائتدیرن واسیطه دیر. هر بیر خالقین تاریخی نین هم تضادلی صحیفه لری، هم ده جاوابسیز سواللاری واردیر. بو دوینلر ایسه محض معنویاتلا، اتنیک سؤی کؤکون آراشدیریلما سی ایله آچیلیر. تاریخی حادثه لرین شرحی سوئرتکیو (مجازی) اجتماعی - سیاسی مناسیبتلر زمیننده دیشدیریله، یاخود تحریف ائدیلمیش یازیلی منبعلر شکلنده تقدیم اولونا ییلر. لاکین دیشمه یین خالقین حادثه لره باخیشیندان

یارانان مناسیتیدیر. خالق بوتؤولوکده معنوی آشینما یاشایا بیلمز. بو مختلف اجتماعی-سیاسی فورماسیونلاردا (قورولوشلاردا) میدانا گلن معین دفورماسیونلارلا باغلی اولور. سووتلر دؤنمینده شورا و کومونیزم حاقیندا صنعی شکیلده بایاتیلار اویدورولسا دا بونلار اوزون عؤمورلو اولمامیشدیر. چونکی اتنوس(خالق) معنوی طلبلرینی، کیملیگینی ملی شعورونون سوزگجیندن کئچیررک مؤهوربند کیمی اؤز فولکلوروندا عکس ائدیریر. ناخچیوان مختار رسپوبلیکاسینی بوتون رایون و کندلریندن توپلادیغیمیز نمونه لر اتنیک کیملیگی، عموم تورک آرئالی نین (معین فونوتیک حادثه لرین یاییلدیغی ساحه) جغرافی سرحدلرینی معین ائدیر. خالق یادداشیندا مین ایللرله حفظ اولونان بو نمونه لرده اتنوسون استتیک ذوقو، معنوی عالمی، دنیا گؤروشو اؤز عکسینی تاپمیشدیر.

ƏDƏBİYYAT

۱. Babayev R. Naxçıvan folkloru: bəşərlik, türklük, regionallıq. Bakı, Elm, ۱۴۴, ۲۰۰۸ s.
۲. El sözü, yurd yaddaşı. Folklor toplusu. (Toplayan və nəşrə hazırlayan Məhsəti İsmayıl) Bakı, "Elm", ۱۶۶, ۲۰۱۰ s.
۳. Rzayev F. H. Nahçıvanın Etnogenezi tarixində As Türkleri. // Yol, Ankara: Bilim Kültür Araştırma Dergisi, ۲۰۰۹, s. ۲۱۸-۲۰۸, c. ۳۶۷ s.)

مُشِينده عائله و قۇھوملارین عنوانلاری م. حسین گوئیلی

سۆزسوز کی هر کند و شهرده عایله عضولرینین هر بیرى بیر آد ایله تانینار؛
مثلاً:

آتا، آنا، اوغول، قیز، باجی، قارداش، آرواد، کیشی، بۆیوک بابا، بۆیوک ننه
و س.

بونو دا بیلیریک کی، بو آدلار بوتون شهرلر و کندلریمیزده اوست - اوسته
دوشمور؛ مثلاً بیر کند و یا شهرده آتایا آتا، بیرینده دده، بیرینده بابا، بیرینده
داداش، بیرینده دئییلیر؛ هابئله آنا هر یئرده آنا دئییل، بیر یئرده آنا، بیر
یئرده ننه، بیر یئرده آبا، بیر یئرده آدلانیر.

مُشِينده قۇھوم عنوانلاری بئله دیر.

نَسَبی قۇھوملار:

- آتا = دده

- آنا = ننه

- قارداش = قارداش، داداش^۱

۱- بیزجه قارداش، قارینداش سۆزونون قیسادیلیمیشی، یعنی بیر قاریندان اولوموش و آرتیق بیر
آنانین دونیا یا گتیردیگی قارداشلاین عنوانی، داداش ایسه ددهداش سۆزونون قیسادیلیمیشی و بیر

- باجى = باجى
- آتا و آنانين آناسى = بۇيوك ننه
- آتا و آنانين آتاسى = بابا،
- آتا و آنانين جدى = بۇيوك بابا
- بۇيوك بابا و بۇيوك ننه نين آتاسى = آنكه بابا
- نىچەنجى نسل سايىلدىغى بلىر مگن اما بۇيوك بابالاردان اولدوغو بىللى اولان كىشى = اولو بابا.
- آنانين باجىسى = يىبى
- آنانين قارداشى = عمى
- آنانين باجىسى = خالا
- آنانين قارداشى = دايى
- آتا- آنانين يىبى لرى = بۇيوك يىبى (چاغىرىلاند «يىبى»)
- آتا- آنانين خالالارى = بۇيوك خالا (چاغىرىلاند «خالا»)
- آتا- آنانين دايى لارى = بۇيوك دايى (چاغىرىلاند «دايى»)
- آتا- آنانين عمى لرى = بۇيوك عمى (چاغىرىلاند «عمى»)
- اوڭى ننه = ننه ليك
- اوڭى دده = دده ليك

- همين عنوان بوتون اوڭى قوھوملاردا ايشلنر؛ مثلاً- عمى ليك، قارداشلىق،

آتادان اولموش، آتالارى بير اولموش قارداشلارين عنوانى ايميش. بئله ليكله آتالارى آيرى، آنالارى بير اولان قارداشا قارداش، آنالارى آيرى، آتالارى بير اولانا داداش دئىلميش، هم آتا، هم ده آتا بير اولدوقدا هم قارداش، هم ده داداش دئىلميشدير. همين عنوانلاردا طرفين ديشى (مؤنث) و يا اثر كك (مذكر) اولدوغو نظرده توتولمور. اوغلان و اوغول سوزلىرى ده بئله دير، يعنى اثر كك جنس دن اولان ائولاد اوغلان و اوغول يوخ، اثر كك دئمكدير؛ بونا گؤره ده يئرلى اولاراق توركيه ده قيزا، «قيز قارداش» دئىليير و آتا- آنا اوغولا اثر كك، اوشاغا بئك، قيزا قيز دئىيرلر.

سببى لىك، خالالىق، باجىلىق ...

- اوشاغىن اوشاغى = نوه

- اوشاغىن اوشاغى نىن اوشاغى = نتيجه

- اوشاغىن اوشاغى نىن اوشاغى نىن اوشاغى = كۆتوچه

- اوشاغىن اوشاغى نىن اوشاغى نىن اوشاغى نىن اوشاغى - ايتيجه.

سببى قوھوملار:

كىشى نىن حيات يۇلداشى = آرواد^۲

آروادىن حيات يۇلداشى = ار - كىشى^۳

حيات يۇلداشى نىن آتاسى = قىين آتا (قايىن آتا)^۴ (چاغيراندا: «عمى»)

حيات يۇلداشى نىن آناسى = قىين آنا (قايىن آنا) چاغيراندا: «عم دوستو» عمى نىن

دوستو، عمى مېن ياشايش يۇلداشى.

حيات يۇلداشى نىن قارداشى = قايىن. چاغيراندا، آرتىق آدى ايله چاغيرىلار،

بعضاً دە قادينلار قايىنلارنى عم اوغلو و يا ارلرىنىن دىليجه داداش چاغيرارلار.

حيات يۇلداشى نىن باجىسى = بالدىز. چاغيراندا، آرتىق آدى ايله چاغيرىلار.

بعضا گلىنلر ارلرىنىن دىليجه باجى دا چاغيرارلار.

قايىن آروادى = قايىن خاتىنى. چاغيراندا، آرتىق آدى ايله چاغيرىلار.

۳۰

۲- بو عبارت عرب دىلينده «عورت» سۆزوندن آلىنما بىر سۆز اولايىلر.

۳- بو كلمه مجازى آنلامدا ائركك جىنس آنلامى داشىسا دا، اصلينده ائركك - دىشى ليگينه

باخمى يارق «نفر»، «باش» آنلامىنداير؛ مثلاً: بىر نفر ليك يئمك = بىر كىشيليك يئمك، بىر كىشى =

بىر باش آدم، بىر نفر آدم.

۴- اسكى تور كچه ميزده قايىن «برابر، ائش، مساوى، فرقى اولمايان» دىمكىدۇر. بئله اولدوقدا قايىن آتا =

آتا ايله برابر، آتام ايله فرقى اولمايان، قايىن آنا = آنا ايله برابر، آنا ايله فرقى اولمايان، قايىن = اوزوم ايله

برابر، قايىن اوز تايىم، اوز ائشىم دىمكىدۇر. بو دا بىزىم ملتىمىزىن زنگىن مدنيتىندن، قايىن ايله

كىشى نىن برابر اولدوغوندان، بىرى - بىرىندىن اوستون سايىلمايدىغىندان آسلىيدۇر.

قارداشین آروادی = قارداش آروادی. چاغیراندا، آرتیق آدی ایله چاغیریلار.
باجی نین اری = یئزنه - کورکن. چاغیراندا، آرتیق آدی ایله چاغیریلار.
اوغولون، نوه نین، نتیجه نین، ... آروادی = گلین. چاغیراندا، آرتیق آدی ایله
چاغیریلار.

قیزین، نوه ساییلان قیزین، نتیجه ساییلان قیزین، ... اری = کورکن. چاغیراندا،
آرتیق آدی ایله چاغیریلار.

حیات یولداشی نین عمیسی، خالاسی، بییسی، دایسی، بویوک باباسی،
بویوک ننه سی و ساییره حیات یولداشی نین دیلیجه عمی، خالا، بیی، دای،
بابا، بویوک ننه و ... آدلانار.

سبدچیلیک

کاظم عباسی

قایناق شخص: یعقوب سبک خیز، دوغوم تاریخی: ۱۳۴۲

دوغوم یئری: تبریز - چرنداب محله‌سی

ساوادی: علوم دریایی لسانسی

ایشی: مسئول اتحادیه‌های اصناف فنی، غیر فنی و صنایع دستی؛ هابثله بو
گون سبد تولید - ینده چالیشیرلار

دانشیغین یئری و زامانی: تبریز، ۱۳۹۳/۲/۲۸

سبد توخوما انسانلارین حیاتیندا، تمدن تاریخی‌نین ان ایلکین چاغلارینا
دایاناراق بیر چالیشما کیمی دیرلندیریلمه‌لیدیر. بو چالیشما، بوتونلوگونده،
طبیعت الیه باغلیلیق گؤستریمکده‌دیر. تمدن نردیوانیندان آشاغی ائندیکجه،
انسان اوغلونون طبیعت اولان باغلیلیغی و اسیرلیگی‌نین چوخ اولدوغونو
گؤز اؤنونه آلارساق، سبدچیلیگین ان اسکی چاغلارا عایید اولاییلدیگی
آیدینلاشماقدیر. بونا گؤره ده، آذربایجانین دؤرد بیر یانیندا بو ال ایشی
صنعتینه راست گلمک اولار. آذربایجان سبدچیلیگینده ان چوخ آدی
دیلدرده دئیلن بؤلگه مرنده-ین کؤشک‌سارایی اولوبدور. البته همین یازنین
قایناق شخصی (سبک‌خیز جنابلاری) ۲۵-۲۰ ایل بوندان اول قارداغ و
گونئی ماحاللاریندا بو صنعتین وار اولدوغونا شاهد اولموشلار. آنجاق
سبدین انسانلارین یاشاییشیندا، اؤزلیکله ده کند یاشامیندا، بؤیوک رول

صاحیبی اولدوغونا گۆره چئشیدلی بۆلگه لرده، تاینمیش قاینق شخصلردن اله گله ییله جک بیلگیلر اولدوقجا چوخ اولمالیدیر.

انسانلار طبیعتین اونلارا وئردیگی یوموشاق (أسنک، منعطف) ماتریاللاریندان یارارلانا راق، سبد آدلی داشیماق آلتلری دوزلدیب، فرقلی ساحه لرده و چئشیدلی آماج لارلا ایشلتمیشلر. سبدچیلیکده دوزلدیلن بو داشیما آلتلری الهه یا ایسه چیگینه داشینا بیلردیلر. آنجاق همین آلتلر بو پشه نین چرچیه سینده دوزلدیلنلرین هامیسینی احتوا ائتمه مکده دیر. سبدچیلیکده حاضرلانا جاق نسنه لری تاینماق ایسته دیکده سبد، چکه (سوزگج اولاراق فایدالانیلیر)، دم بوغ، چۆرکچیلرین رافاتا (یاپماجا) سی، بال آریسی پتگی، بسته بندی (اؤزلیکله بو گون آجیل) نسنه سی، گول دوزلتمه ایشلرینده فایدالانیلان نسنه و... آد وئرمک اولار. البته حصیر و مرمری (نرمنی) حاضرلاماق ایسه سبدچیلیک ایچریسینده یئر آلماقدادیر. بئله لیکله، سبدچیلیگی تایتیدیرماق ایسته دیگیمیزده «یوموشاق بیتکیلردن آدلاری گئدن نسنه لری قاییرماق» دئمک لازیمدیر.

سبدچیلیگین ایسته دیگی ان اؤنملی ماتریاللاری تاینماق ایسته دیگیمیزده قامیش، شوو و بوغدانین کولشی (ساقه سی) باشدا دورانلار ساییلیرلار. قامیشلار چایلاقلاردان دریلب، توپلانان ماتریال دیرلار. شوو دئیلن آغاج داللاری اصلینده سؤیود آغاجیندان اله گلیر. بوغدانین ساقه سینه گلدیکده، اونون بوتونلوگو سبد توخوماق اوچون ایشله دیلمیر؛ ساقه نین اوچده بیرنین ان سونبوله یاخین بؤلومو (اوچونجو ساقه) ایشلنمکده دیر. آنجاق سبدچیلیکده ایشلنن کولش، ساقه سی تئر سینان دئم یئرین بوغداسی دئیل، سولو یئرین بوغداسیندان الهه ائدیلیلر. قامیش، شوو یوخسادا کولش الهه ائدیلدیکدن سونرا یارارلی اولسون دئییه، یاخشی باخیم ایستلر. آدی گئدن ماتریاللار ایله دوزلدیلن سبدلر، توخوشدان اؤنجه و سونرا دوغرو - دوزگون ساخلاندیقدا،

محمد رضا رجبی

عۇمورلوك قالارقى اولارلار.
بونلارین ۴-۵ ایل اۆلدە قورو
یثرده ساخلانماقلاری گرگیر،
یوخسا نیشلیکده مور دوشمک،
کوفسنمک و شکلینین دیشیلمه سی
کیمی عارضه لرین باش وئرمگی
قاجینیلمازدیر. البته سبدچیلیکده
فايدالانیلان ماتریاللارین سایى
بوگون آرتمیش، ۳ لا (اوج قات)
تخته، کاغاذ، زر ورق و... کیمی
ماده لر ایسه ایشلنمکده دیر.

سبدچیلیکده گرکن ان اؤنملی ایش
آلتی (ابزار)، ایشلەنینن اللریدیر. بو
قونونون اؤزو ایسه همین پشه نین

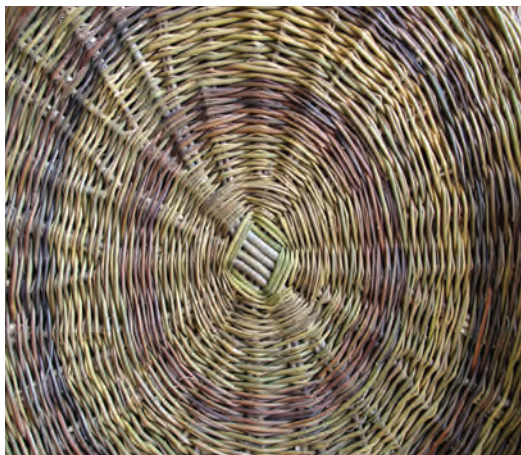
چوخ اسکیره عاید اولدوغونا بیر ندن کیمی گؤستريله بیلر. بونولا بیرلیکده
ایشلدیلن چوخ یاقین ابزار سیرادان (معمولی) پیچاق یوخسا دا قایچی دیر.
شوو ایله توخونان بعضی سبدلرده، بیر سیرا آغاجلار کۆرپو کیمی قویولوب،
سونرا گۆتورولور. بیر سیراسیندا ایپکچیلردن آلینان کُف ایپلر ایشلدیلیر. بو
گون چوخ ایشلدیلن باشقا ماده حرارتی چسب دیر.

سبدچیلیک اصلینده ائو فضا سیندا گؤرولن بیر پشه کیمی تانیماقدادیر.
سبد توخویانلار، شخصی احتیاجلارینی قارشیلانماقدان باشقا، بازار ایله
علاقه ده اولدوقدا، الده ائتدیکلری قازانجی ائو خرجینه بیر یاردیم کیمی
دیرلندیرمیشلر. بونا گؤره ده اؤنجه لر سبد توخویانلار، باشقا ایشلریندن باش
آچدیقد، بوش زامانلارینی یاخشی دیرلندیر سینلر دئیە، بو ایشه ال قاتاردیلار.

بئله بىر بوش زامانلار ان چوخ گئجه لر اله گلرميش. دئمك گئجه لرى، عايله عضولرى بىر آرادا اولدوقدا، هم دانىشيب، هم ده سبد توخويارميشلار. آنجاق بوگون بعضيلر بو پئشه يه ثابت بىر ايش كيمي ياناشيب، كيچيك ايش يئرلى (كارگاهلار) قوروب، سبد توخوماقداديرلار.

سبدچىلىكده ايشلەينلر و اوستالار، عموميتله قادينلار اولوبلار. كئچميشلر ائوين كيشىلىرى (ارككلىرى) موسمينده، گر كن ماترياللارى (قاميش، شوو، كولش و...) الده ائديب، قادينلار ايسه اونلاردان يارارلاناراق، سبد توخويوبلار. سبد توخوما ئو چرچيوه سينده يورودولن بىر پئشه اولدوغونا گوره، عايله ايچينده اؤيرنيليب، نسيلدن نسيله كئچرميش. بو پئشه نين ان تانينميش اوستالارى بازار پروسه سينده بللنرميش. سبدچىلىگين عايله ايچينده يورويوب، اؤيرنيلديگينه گوره، اؤيرنيلمەسى نين باشلانماسى بللى بىر ياشا باغلى دئيىلدى، ائوين قىزلارى كيچيك ياشدان، گلنلىرى ايسه بؤيوك ياشلاردان اؤيرنمگە باشلايا بيلرميشلر. پئشه نين اؤيرنمگى نين و اوستالاشماسى نين تانينميش و اؤزل بىر دؤنملرى اولماميش، گؤروب - گؤتورمكله باش وئيرميش. هابئله اوستالاشمانين نه قدر سورمه سى ده شخصين باجاريقلاريندان آسيلي ايدى. نظره گلن، اورتالاما ۴-۵ ايل آرديجيل ايشله مكدن سونرا بو دؤنم گليب، چاتارميش. البته بوگون

كارگاهلار چرچيوه سينده ايشلمە نين وار اولدوغونا گوره، داها عايله ايچى بىر پئشه ساييلماقدان چىخميش، ايسته ين هر كيمسه كارگاهلاردا شاگردليك ائديب، اؤيرنه بيلير.

محمد رضا رجبى نين ايشلريندن

بیر زامانلار سبدلری ساده جه یئرل بازارلار و هفته بازارلاردا الده ائتمک اولوردو؛ مشتریلر ایسه ان چوخ ائوده ایشله دیلسین دئییه، بونلاری ساتین آلاردیلار. آنجاق بو گون سبدچیلیگین گئیش بازاری واردیر.

یعقوب سبک خیر - کاظم عباسی

چئشیدلی پشه لر و فرقلی ایستکلر بو بازاردا سبدچنین مشتریسی سایلیرلار. چؤرکچیلر، آجیل ساتانلار، گول ساتانلار، میوه چیلر، لبنیات ساتانلار، دکوراسیون ایشینده اولانلار و... سبدچنین مشتریسیدیرلر. آدی گئدن پشه لرین چوخوندا، سبد واسیطه سیله، ساتدیقلارینی گؤزل بیر بیچیمده تانیتدیرماق ایستگی واردیر. سبد ایچینده تبریز آجیلی آلیب، آجیلینی یییب، سبدینی دووارا وورانلار بئله راست کلمک اولور. «سبدین گؤزللیگیندن دویماق اولمور» دئیلر چوخدور. بوندان بئله سبدچیلری آدی گئدن بو گئیش بازاردا دانشدیراندا، ایشلرینه مادی باخیمدان آز دگر وئریلمه سیندن گیلئی لیدیرلر.

اؤنجه لر سؤز قونوسو اولماسادا، بو گونكو سبدچيلرين آراسيندا، باشقا پئشه لرلر ترسينه، دوغرو - دوزگون ايش علاقهلر اولوشماقدادير. اونلار ايشلتيديكلري ماترياللارلر كيفيتي باخيميندان و بازارا وئرديكلري قيمته، بير - بيرينه ال اوخوتمورلار. بو كيمي دوروملار سبدچيليگين بير قازانجلى پئشه كيمي داوام ائتمه سيني چتينلشديره بيلير. بورادا سبدچيلرين بير آرايا گليب، سنيكا ياراديب، اؤز پئشه لريني قورويا بيلمكلري سؤز قونوسو اولاييلسه ده، بو كيمي بير تشكيلات بو گونه كيمي يارانمايبيدير. بونون ندى سبدچيليگه مشغول اولانلارلر سايلارلرينن آز اولدوغوندان اولاييلر. بو پئشه بير ياندا طبعته سيخ باغليدير، باشقا ياندا ايسه اونون اوچون گركن ماترياللار ايلين آز بير زاماني الدهدير. بوندا آسيلي اولاراق سبدچيلرين سايي ايسته نيلن قدر چوخالا بيلمه ييب، دولايي سيلا دا سنيكا يارادا بيلميرلر. هله بوگون آذربايجانلر سبدچيلري بازارا وئرديكلري اورونلري (محصول) بير چوخونون گركن ماترياللارلرين بورادان يوللاييب، آذربايجاندا ائشيك اوستانلاردا (ايالت لرده) توخو تدورورلار.

سبدچيليگين يرل بير پئشه اولدوغونو گؤز اؤنونه آلا رساق، مادي كولتوروموزون بير سيمگه سي كيمي اونا ياناشماق، ايزلريني قورويوب ساخلاماق گركير. بو يازي اوچون دانشيق آپارديغيميز قايناق شخص سبدچيليگين گلنكسل چاليشماسي ايله مشغول اولماديغينا گؤره، الده ائديلن بيلگيلرده آخساقليقلارلر اولدوغو قاچينيلماز سايلير. گلنكسل چاليشماسي اولان شخصلرين تانييب، دانشيغا چاغريليب، بيلگيلريني توپلاماق، بو ساحه ده اولان بوشلوقلارلر بير بؤلومونو دولدوراجاق دئيه، يئني يازيلارلر يولونو گؤزله مة لي ييك.

قپ قچوچولار

صمد چایلی

سۆزلری سسی فایل دان یازیا کؤچورن: علی محمد اوغلو
(سۆزلر تبریز آغزی ایله یازیلیب)

زمانلا گلیب گئدن ایشلر، اؤز ایشچیلرینین ده آدینی یاراتمیشلار، بو گونکو سوروجو اؤز آدینی اتومبیل سورمکدن آلیب، دوننکی کپیرچی ده اؤز آدینی کپیرچیلیکدن قازانمیشدیر.

اؤتن گونلرین ایشچیلری، بللی بیر زامان ایچریسینده یاشامیش، ایشلری آرادان گئدن کیمی ده، جامعه نی ترک ائتمیشلر. اؤرنک اوچون کپیرچیلر، داغدا اولان کپیر آدلی تورپاغی چتینلیکله شهره گتیریپ، اؤز محصوللارینی، پولا ساتاردیلار، یا دا کی خیردا چؤرک ایله دیشردیلر.

اونلاردان ساوایی، خرکنلر ده، آداملارین ایسته دیگی داش - قومو ائولره گتیریپ، کیمسه نین ده ایسته دیگینه گؤره ائو چینقیللارینی، چؤله آپاراردیلار. گویچولر ده، یئمک تره لرینی قاپی قاباغینا گتیریپ، ماتهالارینی ساتیشا قویاردیلار.

بئله - بئله قایغی چکن ایشچیلرین سایى چوخ ایدی. بیرى کنکن اولوب قویو قازاردی، بیر گؤزتچی اولوب گئجه لر محله نی گؤزتلردی، او بیرىسی ده خیریم خیردا ییغیب، قپ قچوچولوق ائرددی.

قپ قچوچولار، یالنیز کیشی اولاردیلار، چوخلو بیر یئرده دایانمادان بو

ایشچیلر، دولانا - دولانا آل - وئرچیلیک ائدر دیلر. اونلار، آلدیقلا ری شئی - شویو ده بیر دووار دیبینده، یا دا دارما - داغین توکان ایچینده ساتیشا قویاردیلار.

قپ قچوچولارین چوخو، اوجا سسلی، ذیل صدالی اولاردی. کوچهلری بوروق - بوروق دولانیب، نه آلاقلارینی، آهنگ ایله پروازلانديران، بو آل - وئرچیلر، کورکلرینده بؤیوک بیر تلیس ایله گزیدیلر. اونلار، آلدیغی خیریم - خیردا اشیانین آدینی چکیب، سینیق قاب - قاجاق، کؤهنه پالتار، در - دمیر، تخته - تاباق و ... آلیرام باغیراردیلار.

قپ قچوچولار، آل - وئر چاغی دووار دیبینه یا دا حیط سسکی سینه دؤشه نیب، ساتیشا گتیریلن اشیانی ات - داش اندیپ قیمت دئیردیلر. آل - وئر توتان زامان، او اشیانی دیر - دیمزینه گؤتوروب، یئرینه بیر آرز پول یا دا نئچه پارچا داش دوز وئرردیلر. بوندان ساوایی، پول یئرینه ساتیجیلار، یارما، اریشته، کوروشنه، سوماق، اوزرلیک، ساتدیقلاریندا دا بیر شئی قازاناردیلار.

قپ قچو سؤزونون ایلک بؤلومو یعنی «قپ» سؤزو، «اصل» سؤزونون ترسی و بدل آنلامیندادیر. دانیشان بیر کیمسه قپ مال دئینده، دوز و اصل مال یوخ، بلکه ده بدل مال دئیر. اولسون کی، قپ قچوچولارین دیری آزلان شئی - شوی آلیب ساتمالاری، بو آدین یارانماسیندا رول اوینامیش اولسون.

آشاغیدا گتیریلن قپ قچوچو سؤزلرینین بیر سیراسی، حدوداً بئش ایل اؤنجه، تبریزده ضبط اولموشدور. اونلاری سؤیله ین ۶۵ - ۷۰ یاشلی قپ قچوچودور. نه یازیق کی توپلایییجی قپ قچوچو شخصدن هئچ بیلگی اله گتیرمه ییب، همین شخصین سس فایلی ائل ییلمی آرشیوینده ساخلانیلیر.

قپ قچوچونون سؤزلری

• قیرباغی سینییی، مالاغا سینییی، اوراخ سینییی، ناجاخ سینییی، رَدیو

سینغی، ساحات سینغی، ضبط سینغی، گرام سینغی، اوتو سینغی، قوطو
سینغی، زودپز سینغی، کیلید سینغی، چتیر سینغی، بادقچی سینغی،
کیمده وار گتسین!

• یارمییه، لپییه، پخلیه، مکیه، اریشتییه، کوروشنییه، چَرَدَنییه، کونجوده،
سوماغا، بیارا، شنبلییه، اوزرریه، شَبرییه، یونجا توخومی، باخ کیمده وار
گتسین!

• قیرخ ایاغی سوموی، خوجا بای توخومی، تولکی قویروغی، جامیش
بوینوزی، قورد قیچی، مال بندی، آت نوختاسی، داوار زینقیروی، کؤهنه
یَهر، کؤهنه جیلو، کؤهنه بوخوو، کؤهنه تاتار، کؤهنه گوزندیریح، هر کیمده
وار گتسین!

• هقیقَدن، اوزوحدن، سالیخدان، شوهَدن، موشلوحدن، تسبیحَدن، هشیهَدن،
جَلقَادان، خشهَدن، خورجونان، مۆهوردن، جنامازدان، هَپدن، داوادان،
کیمین وار گتسین!

• هر کس منه پالتار وئریب، جیبینه بی باخسین، سورا دییه، لعل گئدیب،
قیزیل گئدیب، دورر گئدیب، جواهر گئدیب، فندح گئدیب، تسبیح
گئدیب، موشلوح گئدیب، آینا - داراخ، سیجیللی، کارت سکونت، حیط
قابالاسی، ماشین تصلیغی، کیشی نین دمپایاسی گئدیب، منن دَیی!

• بئکار آدام گتسین، هر کسین ناهاری یانا، چایی یانا، ائوی زییللی قالا،
ائوده درگیر اولا منن دَیی!

نمینین اورونج کندیندن بیر نئجه اینانج

سمایه جوانشیر

قابناق شخص:

آنام (قایننام) فریده بدرزاده دوغوم تاریخی ۱۳۳۹ - نمینین اورونج کندیندن

- پیشیک اوزون قاشیاندا دئیرلر ائوه قوناق گلهجک.
- بیرى چئچه ینده دئیرلر پای گلهجک.
- ایت قاپان آدامین یاراسینا ایتین صاحییندن چؤرک آلیب وورارلار کی یاراسی توختاسین.
- قیز اوشاغین آرخاسینجا اوغلان اوشاغی گلیرسه، او قیزی خوشقدم بیلیم، اونا گول دابان دئیرلر.
- اوشاق ایلک دؤنه «دده» دئسه اوندان سونراکی اوشاق اوغلان اولار، یوخ اگر «ننه» دئسه قیز اولار.
- ایمکله یین اوشاق آشاغی باخاندا دئیرلر بونون ایسته یینی گلهجک (مثلا عمیسی، دایی سی گلهجک).
- تزه اولان اوشاغین باشی اوسته بیر تیکه چؤرک قویارلار کی شئشه وورماسین.
- اوشاغین باشینا سانجاق وورارلار کی اونا ظفر توخونماسین (قورخماسین).
- اوشاق ایتدن قورخاندا قابی نین جفده سینی سودا یاخالارلار (یاخالارلار) سونرا اوشاغا ایچیردیرلر.
- بویلو خانیمی دوغوش زامانی قان آپارماسین دئییه بویونندان «قان مونجوغو» آسارلار.

اورمو اوخشامالاردان پارچالار

محمدرضا اسماعیل زاده

قایناق شخص: حمید نصیری - ۵۰ یاشیندا - اورمونون نازلی کندینده
آنادان اولموشدور

گدیکدن ائنرم من
چاغیرسان، دؤنرم من
یوکوم، کبریت یوکودور
اود وورسان، یانارام من

دریادا چیراق یانار
گئتدیکجه اوزاق یانار
بو نه غم شربتی دیر
ایچدیکجه دوداق یانار

قار یاغار دولو دوشر
قار یئره بیر - بیر دوشر
سنله اولدوغوم گونلر
یادیمایر - بیر دوشر

بارماقلاریم مرد اولار
بیر- بیرینن مرد اولار
سنی ائوده گۆرمه سم
اور گیمده درد اولار

داغلارین قاری منم
گون وورسا اریمه رم
قبریمی، قوزئیده قاز
جاوانام چورومه رم

ساری قوهون دیلیمی
اوچو تدوم بولبولومو
گل دووار دالیسینا
دئیم دردی دیلیمی

گوی آتیم گوینه مه سین
جیلوون چئینه مه سین
الین قوی اور گیمه
اور گیم گوینه مسین

الیمده جام توتارام
ایچینه قان توتارام
قیزلار گئسه، بخت ائوینه
اوزومو یان توتارام

Dr. Mehdi Shariati

علی محمد خلفی

گولباچی مدیری، گرمی نین اینی کندیندن، اردبیل شهری
ساکنی، ۸۰ باشند، ساوادسن، یای ۱۳۹۳.

قديم مؤلفر آتروپات اراضى سينده تاخيل اكيلمه سيندن بحث ائديرلر. آنتيک (اسكى، قديم) ادبياتدا مونبيت(منبت، وئرىملی و بيتيرن تورپاق) معبد تورپاقلاری حاقيندا معلومات واردیر. ... بئله بير معلومات دا ماراقلیدیر کى، مادا ساکینلری «میوه لرله قیدالانیر، قورودولموش و دؤیولموش آلمادان کؤکه، قوورولموش بادامدان چؤرک بی شیریرلر». مادادا نه اینکی بوغدا، آلمانا و بادام یئتیشدیریر، هم ده دؤیولموش میوه دن اون حاضیرلاییردیلار.

ایلیک اورتا عصر آبیده لرینده آپاریلان قازینتیلار زامانی آشکار اولونان مادی مدنیت قالیق لارینین بیر قروبو نو دا تندیرلر تشکیل ائدیر. اونلارین اؤلچولری

۳۰ سانت-دان ۱/۵ متره دك دیر. ان
چوخ ۸۰-۵۰ سانت دیامتری (قطر)
اولان تندی لرله تصادف اولونور. بئله
تندی لرین دیب حیصه سینده هاوا
ایشله مک اوچون گیل بورو (لوله)
قویولور و یاخود دئشیک دوزلدیلیردی.
بونلار، شبهه سیز، چۆرک بیشیرمک
اوچون استفاده اولونموشدور.

بیتکی منشألی یئمک لری ایچری سینده چۆرک اساس یئر توتوموشدور. آذربایجاندا
چۆرکدن استفاده نین چوخ قدیم تاریخی واردیر. بورادا، اونون اوجاق
یئرینده، اوزرینه قور، ایستی کول تۆکولرک بیشیریلن کوللو کؤمبه دن
(دییرمان کؤمبه سی) توتوموش، معاصر چۆرک خانالاردا بیشن چۆرکلره قدر
تکمیل لشرک کئچدیگی انکشاف یولونو ایزله مک ممکن دور.

آذربایجاندا بیشیریلن چۆرکلر ترکیبینه، فورماسینا، ناخیش المنت لرینه، استفاده
اولونان چۆرک بیشیرمه واسیطه لرینه، آجیتمالی (مایا، خامرا، آجی خامرا،
بالاتی و س.) و آجیتماسیز اولدوغونا گۆره بیر- بیریندن فرقلنیردی. ترکیب
کومپوننتینه (اجزاء ترکیب) گۆره چۆرک بوغدا چۆرگی، آرپا چۆرگی،

داری جادی،
قارغیدالی جادی،
دویو چۆرگی و
ب. آدلار آلتیندا
قروپلاشدیریلیردی.
آ ذ ر ب ا ی ج ا ن ن
ائو تصروفاتیندا

(اقتصادی ایشلرینده) چۆرک بېشیرمه ایله آنجاق قادینلار مشغول اولوردولار. لاکین، بونولا بئله، اورتا عصرلردن باشلاپ چۆرک بېشیرمه صنعتی ده (شاطیرچیلیق) گنجیش انکشاف ائتمیشدی. بو پشه ساحه سی ایله باشلیجا اولاراق کیشیلر مشغول اولوردولار.

اهالی نین اکینچیلیک فعالیتی نین استقامتیندن، مسکونلاشما ملاحظه لریندن آسیلی اولاراق استفاده ده مختلف چۆرک نوعلری اوستونلوک تشکیل ائدیردی. بئله کی، اوتوراق و اکینچیلیکله مشغول اولان اهالی آراسیندا تندیر چۆرکلری، مالدارلیق مشغولو اولان کۆچمه ائلاتلار آراسیندا ساج چۆرکلری، شهر اهالیسی آراسیندا ایسه کوره چۆرکلری (سنگک، فیرین، خرک) باشلیجا چۆرک نؤولری ایدی. اتنوقرافیک ماتریاللاردان آیدین اولور کی، کوره (سنگک) چۆرگی نین باشلیجا استحصال مرکزلی گنجه و اردبیل شهرلری اولموشدور. عاداتاً سنگک چۆرکلری پیتی خانا دوکانلاری اطرافیندا ساتیلیردی. چونکو شهر اهالیسی پیتی نین ایشگنه سینی (یاری بېشمیش یاغلی اتین، تویوغون سویو) سنگک چۆرگی ایله یئمگه اوستونلوک وئیریدی.

اون دوققوز- اییرمی یوزایل لیگین اوللرینده آذربایجان اهالی سی نین استفاده سینده ۵۰-دن چوخ چۆرک نوعو اولموشدور. اونلارین معین قیسمی

عادى چۆركلر، بىر قىسمى ايسه خميرينه يومورتا، شكر توزو، سود، آغيز سودو (بولاما)، ياغ، بال، مختلف ادوياتلار قاتيلميش چۆركلر ايدى. بو چۆركلرين نوع مختلف ليگى (تندير چۆرگى، يوخا، لاواش، فتيّر، كلفتيّر،

سنگك چۆرگى، خامرالى، بوزداماج، يانناما، فسهلى، شيرين كۆمبه، كوللو كۆمبه، ييشى، جاد، كولچه، زئيرن چۆرگى، شورقوغالى، يييم چۆرگى، سودلو چۆرك، نازيك پنجه كشش، چيرپما، قالين، تاپى، داستانا (كؤمچ)، ساجاراسى كۆمبه، كته، قولان، بيسومات، سومون، ياغلى كال، خرك چۆرگى، قالينجا، اووما، دييرمان فتيّر، سودلو چۆرك، جبر چۆرك، قانداما، آييردك، يئل آپاردى، ناققاش چۆرگى، چۆچه، بومبى، بايرام چۆرگى، سودلو لاواش، جيپا، ساققاللى قالين، قوز چۆرگى، گول چۆرگى، قليت و س.) بىر داها ثبوت اندير كى، خالقيميز چۆرك و چۆرك معمولاتلارينين حاضيرانماسيندا چوخ عصرليك عنعنلره دايقلانان زنگين بيليك، باجاريق و تجربه يه صاحيب اولموشدور.

چۆرك، آذربايجان يئمكلرى ايجريسинده يگانه مقدس نعمتدير كى، استثناسيز اولاراق، بوتون يئمك اؤينه (اؤنه) لرينده (سحر يئمگى / قليان آلتى، ناهار و شام يئمگى) سوفريه يئترينجه چيخاريلير. گونده ليكده داها چوخ ايشلنديگينه، بوللوق، بركت سيمبولو اولدوغونا، گۆره ساتيش اوچون نظرده توتولان چۆركلر داها باها قيمتلنديريلمه ميش (ديّر وئريلمه ميش)، انو هر كسين آلا بيلمه سى ممكن اولموشدور. انونجو عصر مؤلفى ابن حوقل آذربايجاندا چۆرگين اوجوزلوغوندان تعجبلىب حيرتله يازيردى كى، بورادا بىر ديرمه ۵۰ لاواش آلماق ممكندور.

چۆرك سوڧره ده اصيل و اساس يئمك ساييلير بئله كى، باشقا يئمكلر اونونلا ياناشى يىيلركن ياونلىق آدلانىر. اكينچىلىكله مدنيتىن اؤنملى مرحله سىنه قدم قويان انسان گند- گئده حياتى نىن چۆرگه نه قدر باغلى اولدوغونو گۆروب، اونون دَير و ارزىشىنى زامان سورەسىندە قورويوب ساخلاماق اوچون اونو مقدسلاشدىردى، اونا آند ايچىلدى.

قوجا بابام آياق آلتىندا (يئردە) چۆرك قيرىغى گۆرندە، «چۆرى قرآننان قاباغ گليب» دئيه، گۆتوروب اؤپوب اوجا بير يئره قوياردى. حتى بيلركدن چۆرگه سايقيسىزلىق ائدن شىخسه، «چۆرى گۆزوى چىخاردار» دئىردى. بو اينانچ اوزون زامان ايچىندە دونيانىن ياخشى- يامانىنى، بوللوق و قىتلىغىنى گۆرموش آتا- بابالارىمىزىن تجروبه سىندن يارانمىشدير. بو اينانچا دايناراق بير ائوده دوز- چۆرك يىن شىخس او ائوين حرمتىنى ساخلاردى، هئچ بير حالدا اورا خائن باخماغا اؤزونه اجازە وئرمزدى. دوز- چۆرگه خاطر چوخلو غضبلر اودولوب، حاقلاردان كئچىلىردى. بعضاً تارىخين چتىن آنلارىندا دا خصوصاً آذربايجاندا بو اينانچا سيغىنان اولورموش. يوردون اوستونه يوروين قوشونون قارشىسىنا دوز- چۆركله چىخىلىب، اونا چۆرك كسديرمكله تضمينات آلىنيرمىش.

چۆركله باغلى سۆزلر

- چۆرك آتدو اولسون سن پيادا.
- چۆرگوى ايت يىسون، ياخوى بيت.
- چۆرگى ديزى اوستىندە دو (حرمت و احترام يىلمە يىن شىخسه دئىيلير).

بیشیریلن چۆر کلرین تورلری

لاواش

لاواش چۆرگی هر گون بیشیریلیمیر، معمولاً بیر دؤنه لاواش بیشیرمگه قورشاناندا، بیر یا ایککی گون مشغول اولوب آزی ایککی هفته لیگین بعضاً بیر آیین بئله لاواشی بیشیریلیر. بئله

واخت لاردا قیز-گلینلر ییغیلیب بیر-بیرینین یاردیمی ایله بو ایشی گؤرورلر. ایشچیلر بیر ائودن دوزلمه سه نئچه قونشو بیر-بیری ایله یانلاشیرلار و سیرا ایله هر گون بیر ی اوچون بیشیریلر.

بیر گون تندیرین کولو چکیلیر، تندیره قالاناجاق یاناجاق -کرمه، اودون و شاخ (آغاچین خوللاری)-ال آلتینا ییغیلیر. آخشامی دا «قیجغیرتما» حاضیرلانیلر. بالاجا بیر تاباق دا خمیر حالینا سالینیب اونا آجیتما آتیلیر. بو خمیر صاباحا کیمی قالب قیجغیریر و لاواش خمیری ائله ینده آجیتما یئرینه بو قیجغیرتما دان کسلیب آتیلیر.

سحر اثرکن لاواش یایماق اوچون خمیرین آجیما زامانی نظره آلیناراق تندیر سالماقدان بیر آز قاباق لاواش خمیری آلیلر. «اون» و لازم اولان مقداردا اله دیکدن سونرا بؤیوک تشتلرده بیر طرفه تۆکوب او بیر ی طرفینه ایلمانقی (ملایم) سو تۆکوب سویون دا ایچینه لازمی قدر قیجغیرتما آتیب اون دویون دوشمه سین دئی آز-آز قاریشديریرلار. خمیر سیویق (سولو) اولسا بیر آز اون و برک اولسا بیر آز سو آرتیریب اله یایشما یینجا اؤزده ییرلر (ورز وئریرلر). خمیرین محیطی ایستی اولسا تئز، سرین اولسا چوخ گئج آجی ییر. آجیماق اوچون خمیرین اوستونو یورغان-فیلانلا بوکورلر. هاوا ایستی اولاندا یوخا بیر اؤرتوک اوستونه آتیلیر.

خمیری ائله دیکدن تخمیناً ایکی ساعات (اصطلاحاً خمیر دربنشیندن) سونرا تندی آلیشدیریلر. لاواشین اندازه سینه و کؤزون داواملی اولماسی اوچون چوخ قالانماسینا گؤره لاواش تندی پئنجه کش تندیینه نسبت بؤیوک قویولور. تندی آلیشدیرماق اوچون گیلغه نین قاباغیندا کرمه و یا اودونو باش-باشا (گؤز) قویوب نفت ووروب، سونرا بیر آز اودون یا کرمه اونون اوستونه قالایب بالاجا آلولا گیلغه دن اود وورولر.

آلیشان تندی رین اوستونده بیر نفر اوتوروب آرا-سیرا اونا سئچمه، سامان و آغاج تالاشاسی آتیر. تندی تماماً قیزارینجا اصطلاحاً «آغار»ینجا اونا بو فورمادا یانا جاق تۆ کولور.

سونرا تندی رین اوستونو تمیزله ییب اون سوفره سینی سریرلر، خمیر ائوده کونده لئه سه تندی اوستونه آز-آز بؤلونوب گلیر. بیر نفر اونو بیر ال دولوسو بویدا کونده لئه ییر، بیر نفر کونده لره وردنه وورور، بیر نفر وردنه وورولموش کونده نی اوخلولا یاییر، اوخلولا یایلمیش خمیری لاواش یاپان آلیر و اونو او قول-بو قولونا آتاراق چیرپب یوخالدیر، یئرینجه یوخالمیش خمیری «ایریفته» نین (چکه) اوستونه سرب تندی ره یاییر.

تندی رین اولی ایستی (ایتی) اولدوغو اوچون بیر لاواشی گؤتوردو کدن سونرا ایکینجی سینی اونون یئرینه یایرلار. بو فورمادا بیشن بیر نئچه لاواشا «تاتا» دئییرلر. بعضاً تندی رین کؤزو چوخ اولور و «بگیر» یب قالخیر، بئله حاللاردا الی یاندیرماسین دئییه کؤزون اوستو کول کیمی واسطه لرله اؤرتولور. تندی رین ایستیی بیر «وام» دا اولاندان سونرا هر طرفینه لاواش یاپیلیر. تندی رین ایچی یاناشی دؤرد لاواش توتور، لاواش یاپان اونو نظاما سالیر و سیرا ایله بیشن لاواشی گؤتوروب یئرینه باشقاسینی یاییر. تندی هر آغاراندا نورمالدا اون ایکی کیلو اونون خمیرینی بیشیریر. تندی «کیل» لشدیکجه یاخشی بیشیرمیر. تندی قیزاریب سویونجا بیشیردیگی لاواشا «بیر تندی» دئییلیر. یاز گونو

آخشاما كىمى دۇرد تىدىر، پايىز گونوندى ايكى يا اوچ تىدىر بيشير مك اولور. لاواشين بۇيوكلوگو ايرفته بويدا، ائنى ايكى قارىش و اوزونلوغو بعضاً بير متره ده چاتير. بيشن لاواشى بوش بير ائوده سريب قورودورلار، سونرا نم سيز بير محيط ده اوست-اوسته قالاييرلار. قوروموش لاواشى اولدوغو كىمى يوخسا سولايب يئيرلر. لاواشى عموميتله خير-شر ايشلرى اوچون كى-هر گون پئنجە كش بيشير مگه امكان اولمور-بيشيرلر.

پئنجە كش

پئنجە كش خميرىنى ائله مك اوچون هر باشا بير گونلويه قوشا اوووج دولوسو ايكى اؤلچو اون آتيرلار. آجيتما آتيب خميرى ائله ييرلر. اوستونه آتيلان اۇرتوگه ياپيشماسين دئيه اوزونه بير از اون سپب اوستونو باسديرلار. خمير آجيديقدان سونرا تىدىر سالىنير. پئنجە كش تىدىرىنى كرمه، شاخ، اودون، سامان، كولش و ... كىمى يانا جاقلا آليشديرىب آغارديرلار. هر كيم اۇز كىلفتى نين سايى و اونا لازم اولان چۇرك مقدارينا باخاراق تىدىرين اؤلچوسونوسئچير. كىلفتى آز اولان بالاجا تىدىر و كىلفتى چوخ اولان بۇيوك تىدىر قورور.

تىدىر آغارديقدان سونرا خميرى ائوده كونده لىيب تىدىر اوستونه گتيرلر. تىدىرين ايچينه بير آز آيران چيرپيرلار سونرا «دسترخان»ى بير دۇنه سرعتله تىدىرين ديواره سينه دولانديرىب چىخاريرلار. بو ايش تىدىرى تمىزله يير. سونرا چۇرگى ياپان كونده نى گۇتوروب الينده ياستيلاير، اوزونه آيران چكىب اوستاليقلا تىدىره ياپير. آيران اولماياندا اوزونه سو چكىرلر، آما آيران چكىلن چۇرك ياخشى قىزارير و چۇرك گۇزل اولور. چۇرگين اوزونه چكىلن آيرانا «اوزدوگ»/ اوزلوك دئيرلر.

چۇرك ياپانين كۇمكچى سى اولسا تىدىر شيشى نين ياستى باشىنى آيرانا باتيرىب ياپيلان خميرى آخىب تىدىره دوشمه سين دئيه تىدىره ياپيشماسينا

اؤزل فورمادا یاردیمچی اولور. بو شخصه «چۆرک گۆزله‌ین» دئییرلر، یوخسا چۆرک یاپان اؤزو تک باشینا یاپدیغی خمیری تندیرین دیواریندا برکییینه الی ایله سیغاللاییر. بو ایشلر گۆروله-گۆروله «کوته گئدن» خمیر ده اولوردو. کوته گئدن خمیر ایت پایی اولور. تندیر هم «کیل» هم ده چوخ «ایتی» اولاندا خمیری کوته وئیر.

«ایتی تندور فر چۆره‌ی بیشر، پیس آرواد دئیر من بیشر میشم»

کوندهلری یاپیب قورتاردیقدا سونا تندیرین آغزینی قویورلار (اؤرتورلر)، آرادا آچیب باخیرلار چۆرک قورویاندان سونا اولنلاری بیر-بیر تندیردن چیخاریرلار. آرخاسینا شیشین اوجونو تاخیب کۆزون اوستونه توتوب قیزاردیرلار. قیزارمیش چۆرگی بیر-بیر سیلیب دسترخانا بوکوب تاباغا قویورلار و یئمک اوچون ائوه آپاریرلار.

کیلفتی چوخ آرتیق اولان عایله بعضاً گونده ایکی دؤنه چۆرک بیشریر اما عمومیتله چۆرک گونده آخشام اوستو و بیر دؤنه بیشریلیر. اونا گۆره او چاغدان بیر زامان کسیمی کیمی «تندیر سالینان واخت» دئییه یاد ائدیلیلر. کیلفتی آز اولان عایله ده ایکی گوندن بیر چۆرک بیشریر اما بئله حاللاردا چۆرک بیر گون قالدیغی اوچون «بویات» اولور. بعضاً ده ایکی بئله عایله بیرلشیب هر گون تندیر سالیب چۆرک بیشریرلر.

چۆرگی چکیلیمیش تندیر پاییز و قیش گونلرینده ییغینجاق مرکزی اولوردو. سویوقدان اورایا سیغینان اوشاق-بۆیوک قیچلارینی تندیره ساللایاراق ناغیل، باشا گلدی، تاپماجا، گولمه‌جه، ... سؤیله‌یب فولکلوروموزو یئنی نسله کۆچوروردو. بئله چاغلاردا تندیرین کۆزونه یئر آلمانا باسدیریردی‌لار. طبیعتین اؤز گوجونه بسله‌نن (شیمیایی کودو اولمایان) یئر آلمانا بئش‌دی‌کجه اییی اطرافی بورویوردو. بعضاً تندیر کۆزونه بورانی باسدیران دا اولوردو.

تالاشا چۆرك

اون، ياغ (يىتكى ياغى يا كرە)، بىر آز آجىتما، شكر، بىر ايستىكان سوتولازمى
قدر بىر- بىرىنە قاتىب الە يايىشماينجا اۋزىدە يىرلر (ورز وئىرلر). اوستونو
بوكوب آجىدىرلار. سونرا اوخلولولا يايىب پىچاقلا كسىب تندىرە ياپىرلار.
بىشىدىكىدن سونرا قورو تالاشا چۆرك بىر آيا قدر قالايلىر.

سوتدو چۆرك (سوتلو چۆرك)

اون النىب تاباغا تۆكولور، سوتە سارى كۆك و شكر قاتىلدىقدان سونرا بىر
آز قىزدىرىپ سو عوضىنە اونون اوستونە تۆكولر سونرا تاباغىن ايچىندە
اونلار دوز، آجىتما، يومورتا، ياغ آرتىرىپ خمير ائلە يىرلر. سوتلو چۆركىن
خميرىنن قاتقىسى اولدوغو اوچون چوخ اۋزىدە مك (ورز وئىرلر) لازم
اولور. اۋزىدە دىكىدن سونرا اوزونە بىر آز ياغ چكىب آجىماق اوچون اوستونو
اۋرتولر. خمير آجىماقدا اولاركن چۆركىن آراسىنا قويماق اوچون «آرووشە /
avrüşə» حاضىرلاىر. خميرە شكر يا قند اوووغو چوخ قاتىلسا چۆركى آغىر
و برىك اولور.

قند اوووغو يا شكر، ياغ، اون، سارى كۆك و يارىم ايستىكان قدرى سو يا
سوتو بىر- بىرىنە قاتىب قاشىقلا قارىشىدىرىپ «آرووشە» دوزلدىرلر. «آرووشە /
avrüşə» حالوايا بنزە يىر.

تخمىنأ ايكى ساعات بويوندا خمير آجى يىر. آجى يان خميرىن تاباغىنى بىر
سوفره نىن اوستونە قويوب ائو خانىمى، قىزلار، گلنلر بىر اوووج دولوسو
خميردن گۆتوروب كوندەلە دىكىدن سونرا ايچىنى بىر آز چۆكوردوب چالا
اىدىرلر و اورايا بارماقلا بىر آز سو چكىب بىر قاشىق آرووشە قويوب آغزىنى
بوكوب يىنىدن كوندە فورمونا سالىرلار. كوندەلرى مجمع يا اونون كىمى
ياستى قاب اوستونە ياستى لايىب دايره شىكلينە سالىدىقدان سونرا چىنگل و اونا
بنزر وسىلەلرلە اوستونە سئودىكلرى ناخىشيدان وورورلار. بو وسىلەلرە خمير

ياپيشماسىن دئيه آرا- سىرا اونلارى سويىا باتيرىرلار. ناخىش چۇرگى گۇزل اندركن اونو شىشمەدن و آورو شەنى آچىلىپ تۇكولمەدن قورويور. بئله ناخىشلاردا قىز گىلىنلر بعضاً ئۆز ھنرلىرىنى دە گۇستىرىدىلر. بعضاً دە كىمىنسە آدى چۇرگىن اوستونە يازىلىردى.

حاضىرلانمىش خىمىرلىرى مەجمەننن ايچىنە بىزى آلتدا قالاراق ياناشى قويوب تىندىرىن اوستونە آپارىرلار. سوتلو چۇرگىن تىندىرىنى چوخ ايتى ائله مىرلر (چوخ آغار تىمىرلار)، پىنچە كىشە باخاندا سوتلو چۇرك اينجە اولدوغو اوچون ايتى تىندىر اونو تىز ياندىرىر. چۇرگى ياپان خانىم اونلارى سلىقە ايله بىر- بىر گۇتوروب اوزونە آيران يا يومورتا سارىسى چكىب تىدىرە ياپىر. تىندىرىن آغزىنى قويور چۇرك بىشىدىكىن (قورودوقدان) سونرا اونو بىر- بىر چىخارىب پىنچە كىشە ده اولدوغو كىمى آرخادان شىشە تاخىب كۇزون اوستونە توتوب قىزاردىر. چۇرگى چىخاردىقجا تاباغا قويوب بوكورلر و سوندا ھامى سىنى ائوہ آپارىب اوزونە ياغ چكىب بىر تىمىز پارچايا بوكوب ساخلايىرلار. اىستى ھاوادا ايكى- اوچ گون سويوق ھاوادا بعضاً بىر ھفتە دە ساخلاماق اولوردو. سوتلو چۇرگە «نۆزى چۇرگ/ nəzüy çöræg، فىر چۇرگى» دە دئىيلىرىمىش. ياخىن كىچمىش دە آداخلى بى- گىلىن خانىما، آتالار و قارداشلار قىزلارينا و باجىلارينا دىمگە گىندىنە، سفرە يوللاناندا، تويدا و ياسدا، مسجىد، قەمگاہ، اوجاق و پىرلردە، بايرامدا و باشقا عزيز گونلر و مناسبتلردە باشلىجا گۇرونن سوغات و نذىر «سوتدو چۇرەى» اولوردو. اوشاقلار اوچون چۇرگىن خىرداسىنى كوكە آدىندا حاضىرلاردىلار، اوشاق چوخ اولان عايلەلردە كوكە اوستونە اونلارنن آراسىندا «خىراشما» بعضاً ساواشما دا اولوردو. آما ھىچ بىرىسى اونون شىرىنلىگىنى ايتىرمىردى.

ايندى مختلف شىرنىاتلار اونا احتىياجى آزالدىب. سوتلو چۇرك كولتورل دىرىنى ايتىرسە دە يىمىك اوچون كىندلردە اولدوغو كىمى و شىرلردە فئر دئىلىن اوجاقدا بىشىرىلر.

ساج چۆرگی - (یایمه و یانناما)

خمیری پئنجەکش دە اولدوغو کیمی حاضیرلانیر. قدیم ائولرده اوجاق اولاردی، ساج اوردا آسیلاردی (قورولاردی). ساجی اوستونه قویماق اوچون اوجاغین اطرافیندا «کیلگ» اولاردی. کند ائولری ده مدرنلشدیکجه، اوجاق ائولردن ییغیشیلدی. اونا گۆره ساج لازم اولان زامان حیط - باجانین قار - یاغیش توتمایان یئرینده آسیلیر.

ساج تخمیناً ۶۰ سانت قطروندا بیر طرفی چۆکوک یوخا دمیر اولور. اوجاق اولمایان یئرده اوچ داش قویوب ساجی دیک اوزو اوسته او داشلارین اوستونه قویورلار. ساجین آلتیندا عمومیتله کولش یوخسا قویون قیغی یاندریرلار.

ساج، چۆرگی یاندریماسین دئییه اونو «کولله» ییرلر. ساجین چالا اوزونه بیر آز سو تۆکوب اوستونه لازمی قدر کول تۆکوب قاریشdırیرلار سونرا اونو ساجین بوتون ایچینه یاخیب برکی مک اوچون اوزونه کول سیب ال ایله یاستی لاییرلار. سونرا اونو اوجاغین اوستونه قویورلار. کولو اولمایان ساجا «تییه/tyə» دئییرلر. تییه ساج چۆرگی یاندریر. ائل آراسیندا بونا بیر تاپماجا یارانیب؛ «کوللهرم کولین سالار، کوللهمهرم چولین سالار»

بیر اوووج دولوسو خمیر گۆتورولوب کوندهله ییرلر، (یایما چۆرک اولسا) کوندهلنمیش خمیری دۆردآیاق یا مجمعنین اوستونه اوخلوو ایله یاستی لاییب ساجین اوستونه آتیرلار. چۆرگین بیر اوزو بیشدیکده او بیرى اوزونه دۆندریرلر تامامیله بیشدن سونرا اونو گۆتوروب چپرهنین ایچینه

قويورلار. چۆرك بو فورمادا بيشيب قوتارينجا ساجين آلتى آز-آز يانير. تاباخين يئرئنده قالان بير كونده قدرى خمير صاباحكى گونلر اوچون آجيتما ساخلانير. تاباخين يئرئنه «دسترخانى» سريب بيشيريلن چۆركلى اونون ايچينه قويوب يئمك اوچون ائوه آپاريرلار.

بو فورمادا ييشن ساج چۆرگى «يايمه»/يايما آدلانير. «يانناما»/يانلاما دئييلن ساج چۆرگى نين خميرى «سيويق» اولور. كونده آز گۆتورولور، يايماق يئرئنه خميرى اونا ووروب اون سوفره سى نين اوستونده ال ايله ياستى لاييرلار، سونرا لاواشدا اولدوغو كيمي ياييلميش خميرى او ال- بو الين اوستونه آتيب يوخالديرلار. يوخالميش خميرى سليقه ايله ساجين اوستونه سريرلر. «يانناما»دا ساجين اوستونه ايكي سين ياناشى سريرلر. «يانناما» لاواش دان قالين و «يايمه» دن يوخا اولور.

يوخا

ساج چۆرگى تورلريندنير آما «يوخا» چۆرگى نين خميرنى آجيتميرلار. خميرى آز-آز گۆتوروب كونده لاييب اون سيب دؤرد آياق يا مجمع نين اوستونده اوخلوو ايله يئرئنه يوخالديرلار. سونرا ساجين اوستونه سريب او اوز- بو

اوزونو بيشيريرلر. «يوخا» يوموشاق اولور. قديم فيطير گونو «يوخا» بيشيريب آراسينا حالوا قويوب قيز- گلين (كسير) ائوينه پاى يوللارديلار. اونا گۆره بير آتا سؤزو يارانيب، «ائله بيلئى يوخا آراسينده حالوا وار»؛ بيرى تاماه اوچون بير يئر گئندنه بو سؤز دئييلير.

قوناق گلندە يا چۇرك چاتماياندا بير آز اونو تاباغا تۇكوب آجيتماسيز خمير
انديب بو فورمادا بيشيريرلر. عموميتله (آجيتماسيز) آجيتاميش بيشن چۇركلره
فتير دئييلير.

سرەلو چۇرك

ساج چۇركى تورلريندن «يايمه» چۇركى كيمي بيشيريلير اما دايره شكلينده
وايكى ال بويوندا اولور و خميرينه ده سو يئرینه سوت، كره ياغ شكر و بعضاً
ده يومورتا وورولور.

«سرەلو چۇرك» بيشيريلديكن سونرا ايستى-ايستى او اوز-بو اوزونه كره
ياغ چكيليپ اوست-اوسته قويولوردو، سونرا بير تميز پارچايا بوكولوب
يئمگه حاضير اولوردو.

بو چۇركى هر زامان سئون بيشيردى اما عموميتله «اوجاق»لارا گئندنه نذير
عنوانيندا چوخلو بو چۇركدن آپاريپ اوردا پايلارديلار. بعضاً ده اوجاقدا
تبرك اتنديكدن سونرا كندده قونوم-قونشويا وئرديلر.

كؤمبه

كؤمبهنين خميرى آجيمير. اونون خميرينه سارى كؤك، يومورتا، كره ياغ و
سو يئرینه سوت قاتيرلار. خمير حالينا سالينديقدان سونرا بيشيريرلر. خميرى
گيرده و قالين ايكى ال بويدا ياستى لاييرلار، بعضاً آراسينا پئندير ده دوغراييب
تؤكورلر.

اوجاغى قوراندا بو ايشلر اوچون يئرینه بير صاف داش باسديريرلار. قالانميش
اوجاغين كؤزونو آزالاييب، داشين اوستونون كولونو تميزلهييب كؤمبهنين
خميريني اورا قويوب اوجاغين كؤزو ايله اونو باسديريرلار. آرا-سيرا
اوستونو آچيب باخيرلار لازم اولاندا اونو دؤنديريرلر، بوتون قيزاردىقدان
سونرا بيشميش كؤمبهنى كؤزدن گؤتوروب يئيرلر.

آتالار دئييب، «كوللو كؤمبه سحره قالدى مازاتا ميندى».

پرى بولاغىندان روایت

صمد چایلی

قایناق شخص: مظفر فرضى ۱۳۵۲، دوغوم يئرلىرى گورگور كندى. ساودسىز.
ياشايش يئرلىرى تبريز

سهند داغلار يېنىن دوغو يۇنۇندە كى، «آغ داغ» هشتىرى ايله بوستان آوا اور تالار يندا
گوى اوزونه چكىلميشدير. اوچ زىروهلى اولان بو داغ، بير طرفدن «قاراداغ»
داغينا، بير طرفدن ده «تۆكمه تپه» ايله «يانىق چىمن» داغلارينا باغلانميشدير.
چوخلو بولاقلار ين قایناق يئرى اولان «آغ داغ» لاپ اوزونه مخصوص بير
بولاغين دا جوشوب يولا دوشن يئرىدى.

«پرى بولاغى» تۆكمه تپه يه ياخين بير دۇشده، هوندور قاينى سۇكوب، نئچه
مترليك بير اوجاليقدان، آخىب، گلير. بولاق سويونون چوخلۇغو، درحال ايكى
آرخ دوزهلديب بيرينى «يان بولاق» كندينه سارى، او بير يسينى ده «تۆكمه تپه»
اتگيندن «تاخماجىق» كندينه سارى يولا سالىر.

پرى بولاغىنى سۇيب، قورويان ائل، اونا اينانير، وارليغينا گۆره ده دئيم باياتى،
روايت و افسانهلر ده ياراتميشدير. آشاغيدا اوخوياجاغينيز روايت بو ايناملارين
بيريدير.

آنا - آتالار يميز پرى بولاغىندان سۇز آچاندا، اونون اۇز للگينه، هابئله گۆز لليگينه
حيران اولوب، بولاغين نه واخندان يارانماسىنى بئله بير دئىمله ديله گتيريرلر:
بير گون وار ايدى، بير گون يوخ ايدى، «آغ داغ» ين اۇروشلىرىنده قويون - قوزو
اوتارانير چوبان، اۇز سوروسونو «تۆكمه تپه» يه سارى چكىب گتيرير. دئىلنلره

گۆره، او ایل قوراقلیق اولموشدو، یاغیش آرز یاغمیشدی، بولاقلارین چوخو دا قوروموشدو، گون او گون اولور کی چوبان لاپ سوساییر، سوروده لاپ آیقدا ن دوشور. الی داغ - داشدان اوزولن چوبان، اللرینی گویه قالدیری ب، اوزونو تانری یا ساری توتوب، آغلا ییر یالواریر:

«مهربان آلا له! سنین مهربانلیغینا، اور کدن اینانمیشام، منیم بو پیس چاغلاریمدا، فریادیما ییتگیلن، سوسوزلوق منی ده، قویون - قوزونو دا لاپ الدن، آیقدا ن سالی ب. قیرغین دوشمه سین، بیزه بیر سو گؤندر. سنی چاگیرام تانری، قیما بو آغ داغ اتگینده، آرادان گندک. اورگیمین ایستگینی وئرسن، منده بو قوچلاریمین بیرینی سنین یولوندا قوربانلیق ائده جگم»

چوبانین یالواریشلی سؤزلری، آلا له درگاهیندا قبول اولونور. چوبان گؤرور کی، داغین هوندور بیر قیاسی پارچالانی ب، ائله همان یثرده، سو یوخ، سودان دا گر کلی اولان، آغ آباق سود، ائشیکه فیشقیریر. چوبان شوکور اولسون دئی ه، دویونجا سود ایچیب، سونرا دا ائله همان سود ایله سوروسونو سوواری ر. دویون قارین سود ایچن چوبان، اؤز ایلقارینی و اؤز دئدی کلرینی یادا سالی ب قوچلارین بیرینی قوربانلیق ائيله مک ایسته ییر اما سون دقیقه لرده تاماه تورونا دوشن بو چوبان، قوچو بورا خی ب اونون یثرینه، بیر آری ق کئچی نین باشینی کس ی ب، آخان قانینی دا چؤله تؤ کور. چوبانین بو ایلقار قیرماسی، آلا له ی غضبلندیریر، اونا گؤره ده بویوروق ائدیر کی، چوبان دا چوبانین قویون - قوزولاری دا داشا دؤنسونلر» روایت ده بئله گلی ب کی:

پری بولاغینین یاخینلیغیندا دوشوب قالمیش قایالار، هامان چوبان ایله سوروسونون داشا دؤنموشلریدی. بولاغین سودو ده او گوندن بری سویا دؤنوب، قالان ائل اوبانین یاشایش قیناغی اولوب.

کوردکندینده گلین آپارما مراسیمی

معصومه شقاقی

قایناق شخصلر:

رقیه طاهری کردکندی دوغوم ایلی ۱۳۱۸، ساوادیسیز،
کورد کندینده دوغولوب، ایندی تبریزده یاشاییر.

خدیجه نصیری، دوغوم ایلی ۱۳۰۵، ساوادیسیز، کورد
کندینده دوغولوب، ایندی تبریزده یاشاییر
توپلاتان یئر و تاریخ: تبریز، مرداد ۱۳۹۲

کوردکندین سرین و اورگه یاتان گئجه‌لرینده جوان قیزلارلا اوغلارین
سئوینجینی آرتیران خاطره‌لی دبلریندن بیر ی حنا گئجه‌سی دیر. بو مراسمه
اورک اوخشیان ماهنیلار چالینیر. کندین یاریسی قیز ائوینده یاریسی دا
اوغلان ائوینده، اوغلان ائویندن بیر گلین یا قیزین باشیندا بیر میس مئزهی
یا تاباق، تاباغین ایچنده ده بزنمیش ایسلاق حنا بوشقابی، دوره‌سینده یئمیش،
اوستونده قیرمیزی شال هابئله تاباغین ایچنده یانان شاملار (شمع). بزنمیش
قوال بیر گنج قیزین الینده، آغ بیرچکلرین ایستگی و اجازه‌سیله اوغلان
ائوینن آداملاری قیز ائوینه ساری یولا دوشورلر.

کندین ساکت، تر - تمیز هواسیندا قاوال چالینان حالدا، گولوش دولو سسلرله پای دئیلن بیر قوزو قوربانلیغی^۱ ایله قیز ائوینه ساری یوللائیپ تاماشایا چیخانلاردا شنلیک دولو بیر حال - هاوا باغیشلانا. قیز ائوینن حیط قاپیسیندا بی ین باجیسی، خالاسی و باشقا قوهوملاری بیرلیکده اوخویا - اوخویا قیز ائوینه گله جکلرینی خبر وئیرلر.

آل آلماغ گلیمش دیش

شال آلماغ گلیمش

آلمیشخ آلا تمیشخ

آپارماغا گلیمش

بو سسله قیز آداملاری، اوغلان آداملارینن قاباغینا چیخیب. اونلاری ائولرینه چاغیرارلار.

گلین، قرمیزی بیر گئیم ایچینده، بزنلیمش گویچکلنمیش، اوغلان آداملاری ایچری گیریرلر. گلینن بیر یانیندا ساغدیش، او بیر یانیندا سولدیشی اولار. اوغلان ائوی حنا تاباغینی قویار آغ بیر چکلرین قاباغینا قیز ائویندن بیر گوز - گوز اندیب بزنمیش حنالی قوالی قاچیردار، بئله لیکله اوغلان ائویندن انعام ایسته یر. انعام آلتیندیقدان سونرا قیزین اللرینه حنا قویولوب حنانین ایچینه ده قیزیل سیکه قویولار، سونرا قاوال چالینا - چالینا بو ماهنی تکرار اوخونار:

آل آلماغ گلیمش دیش

شال آلماغ گلیمش

آلمیشخ آلا تمیشخ

آپارماغا گلیمش

حنا گئجه سینده او یون (رقص) زنگ یا دا ایستکانلا اولور. قادینلارین بیر ایله زنگ باغلایب قاوال چالیناندا رقص اندیب الینده کی زنگی چالار، زنگین سسی ایله قوالین سسی بیرلیشیم گوزل بیر رقص هواسی یارانا.

۱- قوربانلیق قوزونو اوغلان ائوی قیز ائوینه پای آپارار، یا دا اوغلان ائویندن بیر، قیز ائوینه قوربانلیق اوچون بیر قوزو پای گوندور، بو قوزو گلین چیخان گونو قیز ائوی یا پای وئرن قیزین آیاغی آلتیندا کسیر.

قىز ائوينين جاوابى:

آل آلماغين واختى وار

شال آلماغين واختى وار

ايلشين شربت ايچين

آپارماغين واختى وار

اوغلان ائويندن بيرى:

آل آلماغا گلмышخ

شال آلماغا گلмышخ

وئرين يزييم گليني

آپارماغا گلмышخ

قىز ائوين جاوابى:

آل آلماغين واختى وار

شال آلماغين واختى وار

آلبىسىز آلالدىسىز

آپارماغين واختى وار

بىر آز چاللىب اوينايدان سونرا اوغلان آداملارى قىز ائويندن چىخارلار،
 آردىجا قىز ائوينين آداملارى تاباقلارى اوغلان ائوينه آپارارلار، اوچ مىس
 مئرمىيە شاملا بزييب. مئرمىيلرين ايچينه بى اوچون گئيم، آخ جوراب، عطير،
 آينا و آلما قويارلار، قىش گونلرينده ۱۲ بويالى ايپدن جوراب توختدوروب
 يا دا توخدوب اوغلانين تاباغينا قويارلار. او بيرى مئرمه لرده ده ساغدیش
 ايله سول ديشا كؤينك، آجىل، شيرىنى بيرده گول قويولار. مئرمىيلرى يا خود
 تاباقلارى قىز ائويندن قىزىن خالا و عمه لرى باشلارينا آلىب اوغلان ائوينه
 آپارلار. تاباق آپارلار اؤزلىرى يا دا قىراقلارينا گئدن قوھوملارى قاوال چالا
 - چالا بئله اوخويارلار:

آی بی تو یون مبارک اولسون
ساغدیشین سولدیشین ساغ اولسون.

ساغدیشلا سولدیشین پائینی وئرندن سونرا، شیرنیلر، آلمالار، آجیلر مجلسین
آغ ساققلارینا سونولار. آردیجا بیی گئیندیرمگه آپارلار.
بی گئیندیریلن حالدا بئله اوخویارلار:

یخدنلری نارینجیدیر

قیفلاری بیر دامجیدیر

گئدیریک گلین گتیرک

دشمن نین قارنی سانجیدیر

ائله کی قیز ائوی تاباقلاری بی ائوینه آپاردیلار. قاییدارلار گلین ائوینه، سونرا
بی له بیرلیکده اوغلانین باجیلاری، عمه لری، خالالاری قیز ائوینه گئدرلر، قیز
ائوینین حیطینه گیرنده اوغلانین باجیسی یا دا عمه سی بو بایاتینی اوخویار:

حیطه لری گولدور مئشه

گوللرین قاباغین دوشه

قایینانا انعامی گتیر

گورکن گلیر گؤروشه

قیز ائویندن بی یق قاباغیندا، گلین له بی یق باجیلاری، عمه لری یاخین قوهوم -
قارداشلاری اوینایارلار، قوناقلار دا اونلارا شاباش وئریب یا دا باشلارینا پول
سپرلر. ییغیلان پولو بی یه وئرلر.

سونرا بی قیز ائویندن چیخیب اؤز ائولرینه قاییدار، قیز ائوینده، اوغلان
آداملارینا شام وئریلیب گئجه یاریسنا قدر چالیب اویناماق هر ایکی ائوده
دوام ائدر. حنا گئجه سینده اوغلانین توی خرجی، قوهوم، قونشو و تانیش
طرفندن شاباش وئرلن پوللارلا اؤده نیلر. بئله لیکله هم شنلیک هم ده ایکی
گنجین یئنی قورولان حیاتلارینا بؤیوک مادی یاردیم اولار.

قمر خانیم

روی ا راک

منیم بو آنامدا عالمدی هاااا، بیلیمیرم نه دوشونوب؟ نه سالیب چسخیب گئدیب بونو آلیب؟ اؤزوده گتیریپ قویوب ائوین یوخاری باشیندا تلویزیونون اوستونه! خلق گئدر مجسمه آلا، گولدان آلا ر قویار تاخچایا، گؤزو دوشنده اورگی آچیلار، بیزیم آنا خانیم دا گئدیب بونو آلیب. آدامین جانینا سهم اوتورور، توکلری بیز - بیز اولور.

من بیلیمیرم آخی، ایندی بله شئی آلمالی زاماندی؟ اصلا هاردان تاپیب آلیب بونو؟ بو آرواتدان هر نه دئسن چیخار.

دمیر قاپی نین معجرلریندن دیرماشیب زنگی باسدیم، قاپی نین یوخاری طرفی نین جامی یوخ ایدی، آقاجانیم تزه بو قاپینی کؤهنه تخته قاپی نین یئرینه آسمیشدی، حیطین ایچینی گؤروردوم، ننه دهلیز قاپیسیندان ائشیکه چیخیب سسله دی:

- کیمدی او؟

قیشقیردیم: - منم ننه باخ الیم چاتیب زنگه باسام.

- آماشاله... بالاما، توش یثره آچیم قاپینی، ییخیلاسان!

آنام دا قارداشیم قوجاغیندا دالیدان یئتیردی:

- توش یثره قیز، میمون بالاسی کیمی اوردان آسلا نمیسان، ییخیلاسان هاااا!

آتیلدیم یثره، ننه قاپینی آچماق هاما سلام وئریپ فشنک کیمی اوزولدوم ایچریه.

- ننه، داییم ائوده دَیی؟

- یوخ بالا مدرسه ده دی.

بیلیردیم خالامدا مدرسه ده دیر. آه به من نه قئیریم اولار گلنه جاق؟

- آخی گل منه بیر ماچی وئر کؤپگین قیزی! بیر آز اؤزون اوینا، ایندی اوشاقلار دا گللر. دئدی نئم.

دهلیزدن ایچری گیرنده دیدن گؤزل ایشته آچیجی اییلر گلیردی، ایسندن بللی ایدی نئم ات شورباسی قویوب، به به همشه ایکی دنه ده قورو لومو آتاردی ات شورباسی نین ایچینه، دادیندان دویماق اولمازدی.

آنام قارداشیمی قیچی اوستونه سالدی، نئم ده مجمعه ده چای گتیردی، بیرده گیردکان یئمیش، بیر اوووج دا دولدوردو منیم جییمه، دووارداکی ایشقابین ایچینه کیلری آلت - اوست ائدیکجه، گیردکان یئمیشدن ده آتیردیم آغزیم. بیردن ائشیتدیم نئم دئیر:

- بالا یئمک چیراغین اوستونده دی باخ یانماسین، من گئدیم حماما، تئر قئیدیم.

آلتیمدا ائله بیل تاراققا پارتلاتدیلار، آتیلدیم گۆیه:

- ننه منی ده آپار سن...

ننه دن قاباق آنانین سسی چیخدی:

- خیر، لازم اولمییب، دونن حمامنان چیخیسان، اونان دا سورا، پار- پالتارون یوخدو بوردا.

- سن... مامان، من اؤلوم، قوی گئدیم دا، سن منی هئچ واخ ائشیک حمامینا آپارماسان، سن... قوی گئدیم.

آنام باخدی آناسی نین اوزونه، او دا گولدو...

قوی گلسین دا، اوشاخدی دئیر به نه وار، پالتار دا ائله بولاری گئیر، تمیزدی داها، اؤزون دئیرسن دونن گئیپ.

- گئتسین گؤراخ، آما شولوخ ائله مه ها سؤزه باخ! دئدی آنام.

- باش اوسته.

ياپىشىدىم نەمىن چادراسىندان گىتىدىك.

پىللەلردن دوشوب ايچرى گىردىك، نەم حامامچى ايله سالاملاشدى،
سويونوب پالتارلاريمىزى ايشقابلارين بيرينه قويدوق، نەم آچارين باغىنى
قولونا سالدى؛ ايچرى گىردىك، بۇيوك تاوانى اوجا، گىردە، يىرى آغ
مرمرلى بير حمام ايدى، اورتاسىندا دا بۇيوك بير حوووض.

دووار دىيىندە نىچە دوشلو بالاجا اوتاق واريدى، دورولوب جاريلانماق
اوچون، تانيان خانىملار نەمى گۇروب، گليب سلاملاشديلار، گلنلر هرەسى
بير كاسا سو تۇكوردولر نەمىن چىيىنە، گاهدان دا منىم چىيىنە.

دلاك گليب نەمى يوندوردو، آمما منى نەم اوزو يودو.

سونرا دا منە بير كانادا آلدى، گىيىنە - گىيىنە ايچدىم، هامىيىنى تكىمە
ايچمىدىم، ايكىمىز ايچدىك.

اۋە يىتىشىدىگىمىزدە دايمىلا خالام دا گلەمشىدىلر، نەگىلن كىراكشلىرىن
اوشاقلارى دا.

بير تىكە ناھار يىيىب يىمەمىش، حىطە قاچىب گىجەنن گۇزۇنە قدر آتىلىب
دوشوب، آنامىن دىلى ايله اود اودلادىق.

گىجە نەگىلدە قالسايدىق هر واخت، آقا جانىمىن يانىندا ياتاردىم، او دا منە
گۇزل ناغىللار دئىردى. اىگىد ملك محمدىن رشادتلرىدن كى نىچە قىزىل
آلمانى اوغورلايان قارا دئوى اۋلدوروب، ظالimlerلە ساواشاردى. او گىجە
قىزىل آلمانىن قراوولو من ايدىم.

آغىر دىمىردن بير پالتار گىمىشىدىم، الەمدە تاختادان بير قىلىنچ. بىردن گۇى
گورولدادى قارا دئو گلدى! قىلىنچىم كىسمز، پالتارىم آغىر ايدى، نە ساواشىب
نە قاچا بىلدىم، قورخو اورگىمە دولموشدو، قارا دئو قىزىل آلمانى دىردى، منى
دە بوىنومدان توتوب بير بۇيوك قازانا آتدى.

«هاهاها» دئە سىلىندى قارا دئو:

- ايندى سندن ات شورباسى پيشيره جگم، اوشاقلار حامامدان گلنده يئسين.
قازاندا قاينايب يانيرديم، ايكي دنه ده قورو لومو آتدى قازانا ديدى گوزومه.

گوزلر يمي آچديغيما سحر اولموشدو، آناملار خالام يئرلى ييغير ديلار، منيم
آمما يئرىمدن چيخماغيم گليردى.

- رۇيا خانيم، دور گۇراخ، سوفره آچيرىخ. دئدى خالام.
ايسيرديم دورام آمما حاليم يوخايدى. آنام گلدى منى قالخيزماغا، الين اوز
- گوزومه چكدى، بيرده دوداقلارين ياپشيدى آلنما، رنگى آتدى بيردن.
- آي مامان بو اوشاغين تىي وار!

نهم ده گلدى اوز - گوزومه، ال، آياغىما ال چكدى.
- دئيه سن هن تىي وار، قئىنالتى ايله، گۇتوراخ آپاراخ دكتره!
دونكى حمام، سونرا دا ترلى - ترلى پاييز گونونده حيطده اويناماق اوز ايشيني
گورموشدو.

دكتر بهكام، بير توربا داوا يازدى، عايله دكتروموز ايدى، مطبى آقاجان گيلين
اثنينه ياخين ايدى، آتامين دا دوستو ايدى، دئديم: - آغا دكتر اينه يازمين دا!
گولودو دئدى: - باش اوسته، اينه ده يازمارىخ!

ايكي دنه ده شكلات وئردى اليمه. ائوه يئتشمك هامان داوالاردان توكدولر
بوغازيما، آنام ياتيرديب اوستومو چكدى.

- دئيرم ... ائله سين دده سي گلنه جان بو اوشاخ توخدا سين. يوخسا گينه دئير،
آپاردون دده ن گيلده اوشاغى اؤتوردون اؤز باشينا ناخوشلادى.

نهم بير منه باخدى بير آناما، سسلدى:

- زهر! گل قاش، قمر خانيمي چاغير گل سين بيزه.

قمر خانيمين آدينى ائشيتمك هامان ديك آتيلديم.

- يوخ ننه سن آلايه قمر خانيم نيه گل سين؟ من توخداميشام باخ دا تيمم يوخدو!
بير ال وور آننما! داوالار يمي دا يئديم! آجى اولانلارى دا حتى؛ مامان، قمر

خانىم گىلمەسىن، گىلمەسىن، اصلا دور گىنداخ ائىمىزە (ائىمىزە).

آنام باسدى باغرىنا، اوزومدىن اۋپىدو.

- سەنە گۆرە گىلمىر بالا، نەنەن ايشى وار بىلەسىنەن، سەنەن ايشى يوخىدو كى. آنام دىدى.

آما بىر اينانىب، بىر اينانمايم. بىر آز سونرا خالام دۇندو:

- قمر خانىم دىدى ايندى گىلم.

ئىنە سىمى آتدىم باشىما، ئالە آنامگىل مەن دىلە توتوردولار كى، قمر خانىم
 حىط قاپسى نەن آراسىندان - آمانە خانىم... سىلەيىب گىردى حىطە. پەنجەرەدن
 گۆردوم اونو.

آلالە گۆرستمەسىن، جەنمەن قاپچى سىنا بىزىردى، اوزوووووون بويلو،
 آرىق، قورخمالى بىر آرواد ايدى، گۆزلىرى جەنمەن قويوسو كىمى اود
 ياغدىرىردى، دوداقلارى دا يوغون ايدى، ئالە بىل كى حاضىر ايدى آدامىن
 قانىنى، جانىنى سورماغا! يىرى قارا، نارىن توخ گوللو بىر چادرا اۋرتموشىدو،
 اۋزو كىمى زەلەسىز ايدى چادراسى دا.

نەم قاباغىنا چىخىپ خوش گىلدىن ئالەدى، سونرا دا اوتاغا گىردىلەر، آنام
 آياغىنا دوروب سلام وئردى اۋپوشوب گۆرۈشۈپ كىرىندە، الەن كى سالىدى
 آنامىن بونونا الەندە كىنى گۆردوم. بۇيوك، قارا، قورخمالى بىر «بادكش».

باغرىم چاتلادى. - «اىستەمىرم، اىستەمىرم...» دىيە چىغىرىپ آغلادىم.

آنام گىل اوچ - دۇرد ياندان مەن اوغۇتماغا چالىشىدىقدا، او آرادان قمر خانىمىن
 سىسى قولايما دىدىكەجە داھا دا اوجادان چىغىرىدىم.

ئالە قورخو گىرمىشىدى جانىما كى نە بىرىنەن سۆزونو دوشونوردوم، نە دە
 اوغونوردوم. آنام قوجاقلايىپ ھى دىلە توتوردو مەن:

- باخ بىر؛ بىر شى دىل كى، ھىچ بىر زاد اولماز. اينجى مەيە جاخ كى عوضىندە
 توخدارسان، بابان گىلەپ گۆرسە ناخوشلامىسان دا ھىش قويماز گىلچ بورا.

اىستىرسەن دا گىلمىچ؟

ایسته میردیم، اؤتورسئیدیلر همشه قالاردیم آقاجان گیلده، آما یننه ده قیشقیر تیمی کسمه دیم.

- باخ بیر! اوّل ابراهیم بادکش سالاچاق قمر خانیم، هئچ گؤر او آغلیر، اصلا آغریتماز کی بوجور آغلیسان!
دایی مین سسی دهلیزدن گلدی:

- زحمت اولماسا اؤزوزدن مایا قویون من بادکش - مادکش سالدیر مارام من ناخوش دَیلم کی!

سونرادا چرخین گؤتوروب کوچه یه قاچماغینی پنجره دن گؤردوم.
آنام کی گوردو مندن اوغونان چیخماز، باشی یله قمر خانیم اشاره ائبله دی،
قمر خانیمین یاخینلاشما سینی گؤرمک هامان باشلادیم تپیکله مگه، آنامین قوللاریندان قور تولوب قاچماق ایستیردیم، آما فایدا سیز ایدی!

قمر خانیم او اوزون قوللار یلا، ال قولمو توتوب اوزوقویلو سالدی قیچی اوسته منی، آنام دا قیچلار یمدان یایشیب ساخلادی تپیکله مه ییم دئییه. داها قیشقیریب آغلاماقدان سونرا هئچ بیر شئی الیمدن گلمیردی، چیغیر تیلاریمین سسی اون قاپی او یانا قدر گئدیردی.

بادکشین سویوق، دیکسیندیر یجی آغزی کی دیدی کورگیمه، سانکی قان داماریمدا دوندو. قمر خانیم بادکشی کورگیمه باسادی، باشلادی سورماغا، هر سوموروشوندا کورگیمین آتی نین او اژدهانین آغزینا چکیلشینی حس ائدیردیم.

ائله کی بادکشین ایچینده داها هئچ هاوا سوروب ائشیکه چکمگه قالمادی، سون و لاپ -لاپ قورخونج ایشین واختی گلیب چاتمیشدی، بادکشین چکمگینه!

قمر خانیم بارماغینی بادکشین دلیگینه قویدو، هاوا ایچینه دولماسین دئییه ائله بیردن چکدی کی، ائله بیلدیم کورگیمین بادکشین ایچینده سورولان یثری قوپوب پارچالاندی.

نەفسىمى تەزەلمەمىش، بىر داھا باشدان، بىر داھا، بىر داھا. سانكى او قورخو دولو آنلار قىامتە قدر سوروب گئىدىرى. چارە سىز وال - قولو كسىلمىش، تەكجە گوجوم آغلایىب سىزىلدا ماغا چاتىردى. قمر خانىمىن ایشى قورتولاندا منده نەفس دن دوشموشدوم.

بىر بوللو وىكس ياغى چكدىلر كورگىمە، آغلایىب قىشقىرماقدان سسىم لاب بتر توتولموشدو. آنام بىر آز ایللىق سو ایچىردىب، باغرىنا باسیب اوز - گۆزومو اۆپدو، سونرا دا یثرىمدە یاتىردىب اوستومو قشنگجە باسدىردى.

قمر خانىم بىر چای ایچىب گئىدیگىندە هله دە من ایچىمى چكىردىم. او گونو آخشاما قدر سوت، چای، شیرین لومو سويو، یاریز دملەمەسى دولدوردولار قارنىما، رحمتلىك نەم دە تتر اوماج اوغدو، بىر اوماج آشى بىشىردى گل گۆره سن! منە گۆره دە چوخ بىر وورمامىشدى، ایچە بىلم. گونون قالانىنى هامى منى ازدىردى، نازىمى چكدى. گئجە یاتدیغىمدا دا نە قارا دئو نە قاينایان قازان گۆرمەدیم.

صباح سحر ائله بتر بىر شئىم قالمامىشدى، حالسىزىدیم، اما قىزدىرمام سونموشدو. بىر یاندان دکترون درمانلارى، بىر یاندان دا قمر خانىمىن بادكشلىرى اۆز ایشىنى گۆرموشدو.

آنم كۆرگىمى قووزایىب باخدى: واه - واه نە دە كول كىمى یانىب، نە بترىمىش!

- اونلار حصەدى جانینان چیخیب، سال كۆرگىن، گىنە سويوق دیمەسین! نەم دئدى.

چوخ كۆنلوم ایستىردى بادكشلىرىن یثرىنى گۆرم. آناما دئدیم، آينا توتدو باخدیم، كورگىمین هر یثرى پول - پول قانچیل اولموشدو، پوللارىن هر بیرى نەمین ماحمودیەسى قدر.

او گئجەنى دە نە گیلده قالاندان سونرا، صباح سحر ائویمیزه دؤندو ك آتام دا سفردن قايتمىشدى.

باد كشلر يمين يئر ينى گۆرستد يگيمده، آناما ترسه - ترسه باخدى.

بو اوّل - آخير باد كش سالماغيم دئيلدى، ائله هانسيميز ين يانيندان يئل كئچسه ايدى، قمر خانيم چاغير يلاردى. ناغيل باشدان باشلاردى. بونون اوچون ايدى كى بيز اوشاقلار قمر خانيمدان چوخ قورخاردىق. ننه گيلين كوچه لر ينده اوينا ياندا بيردن قاضادان قمر خانيم اوز به اوز چيخسايدى، اوزونه باخماغا اورك ائيله مزد ييم، داليمى كوچه نين دوو ارلار ينا ياپشدير يب ياواشدان بير سلام وئريب كورگيمى دوو ارددان آير مادان قاجيب اوزا قلاشارديم.

نئچه ايل قباق قمر خانيمى ننه مين ياسيندا گۆردوم، سلام، كئف احوال شديق، بو يو مندن اوجا دئيلدى كى آلچاق ايدى. يئنه آريق، گۆزلى كيچيك، دوداقلارى دولغون ايدى. اوشا قليغيمدا بنز تديگيم قورخولو، عييه جر آدامدان قمر خانيمدا بير اثر گۆرمه ديم. جوانلىق گۆز للىگى نين ايزلىرى هله ده اوزونده گۆرونوردو. مهربان، اورگه ياتان بير قوجا آرواد! مجلسين سونوندا اؤزوم آيار يب يولا سالد ييم، خير دعاسى ائيله ييب، ننه مه رحمت اوخويوب، اوزومدن اؤيدو.

هئچ ده قورخمالى، ديكسينملى بير آدام دئيلدى! بير آن كۆنلومدن بيرداها قوجا قلاماق، اؤيمك كئچدى، اما اوتانديم.

اليمده چئوير يب او يان بويانينا باخيرام، آنام آلد يغى قارا باد كشين. گۆره سن هانسى قره بخت اؤكوزون بويوزو ايميش بير گون؟ اوجونون يونتاي يب، گيرده لند يگى يئر باخيرام، بيرده بالاجا دل يك آچيلار سورماق اوچون؛ سونرا دا ايچينه باخيرام، ايچى نين او، قارائلىق بوشلوغونا! توكلريم بيز - بيز اولور.

- مامان نئجه دى بير باد كش سالام بيله وه؟

بو سايدا توپلانیب یاییفلانان ماتریالارین جغرافیاسی

